

**Міністерство освіти і науки України
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Факультет обліку і фінансів
Кафедра обліку, оподаткування та управління
фінансово-економічною безпекою**

**ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
В ЕКЗАМЕНАЦІЙНІЙ КОМІСІЇ:**

**Завідувач кафедри,
к.е.н., доцент**

_____ **Ольга ГУБАРИК**
«___» _____ 20__ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

Удосконалення розрахунку собівартості продукції на підприємстві

Освітньо-професійна програма «Облік і оподаткування»
Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

Здобувач

Наталія СУМІНА

**Науковий керівник,
к.е.н., доцент**

Людмила ВОЛЧАНСЬКА

науковий ступінь, посада

Дніпро – 2025

ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**Факультет:** Обліку і фінансів**Кафедра:** Обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою**Освітньо-професійна програма:** «Облік і оподаткування»**Спеціальність:** 071 «Облік і оподаткування»**Рівень вищої освіти:** другий (магістерський)

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. зав. кафедри _____ Ольга ГУБАРИК

« _____ » _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ**Суміній Наталії Олегівні**

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: Удосконалення розрахунку собівартості продукції на підприємстві**Науковий керівник:** Волчанська Людмила Валентинівна, к.е.н., доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по ДДАЕУ від 14 жовтня 2025 року № 3069**2. Термін подання здобувачем роботи:** 5 грудня 2025 р.**3. Вихідні дані до роботи:** наукові статті за темою кваліфікаційного дослідження, нормативно-правова база з розрахунку собівартості продукції на підприємстві, інтернет-ресурси, фінансова звітність ТОВ «Нова Зоря Дніпра» Дніпровського району Дніпропетровської області**4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)**Вступ. Теоретичні аспекти розрахунку собівартості продукції на підприємстві. Практичні аспекти розрахунку собівартості продукції на підприємстві. Напрями удосконалення розрахунку собівартості продукції. Висновки.**5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)**Структура собівартості продукції за економічними елементами. Групи витрат, що формують собівартість у сучасних умовах. Структурно-логічна модель формування собівартості продукції на підприємстві. Порівняльна характеристика традиційних і сучасних методів формування собівартості. Законодавчо-нормативна база розрахунку собівартості продукції. Динаміка структури майна ТОВ «Нова Зоря Дніпра». Динаміка фінансових результатів діяльності ТОВ «Нова Зоря Дніпра». Оцінка фінансової стійкості ТОВ «Нова Зоря Дніпра». Оцінка ліквідності та платоспроможності ТОВ «Нова Зоря Дніпра». Інформаційні потоки при обліку витрат на виробництво як бази для калькулювання собівартості продукції. Розрахунок собівартості основних видів продукції ТОВ «Нова Зоря Дніпра». Рівень витрат на виробництво продукції ТОВ «Нова Зоря Дніпра». Структура витрат на виробництво продукції в ТОВ «Нова Зоря Дніпра».

Контрольні заходи в ТОВ «Нова Зоря Дніпра» в частині обліку витрат на виробництво та розрахунок собівартості продукції. Алгоритм аналітично-контрольного супроводу розрахунку собівартості продукції на підприємстві. Пропонована форма управлінського звіту «Оперативний контроль ефективності виробництва». Методика інтеграції управлінського звіту «Оперативний контроль ефективності виробництва» в програму «BAS Бухгалтерія».

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1.	Теоретичні аспекти розрахунку собівартості продукції на підприємстві	Березень - квітень - травень 2025р.	
2.	Організаційно - економічна характеристика досліджуваного підприємства	Травень - червень 2025р.	
3.	Практичні аспекти розрахунку собівартості продукції на підприємстві	Липень - серпень 2025р.	
4.	Напрями удосконалення розрахунку собівартості продукції	Вересень - жовтень 2025р.	
5.	Вступ	Листопад 2025р.	
6.	Висновки	Листопад 2025р.	
7.	Оформлення роботи	Грудень 2025р.	

Здобувач _____
(підпис)

_____ Наталія СУМІНА _____
(прізвище та ініціали)

Науковий керівник _____
(підпис)

_____ Людмила ВОЛЧАНСЬКА _____
(прізвище та ініціали)

Зміст

РЕФЕРАТ	4
ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗРАХУНКУ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ НА ПІДПРИЄМСТВІ	10
1.1. Поняття та складові собівартості продукції	10
1.2. Сучасні підходи до розрахунку собівартості продукції	14
1.3. Законодавчо-нормативна база розрахунку собівартості продукції	18
Висновки до розділу 1	22
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗРАХУНКУ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ НА ПІДПРИЄМСТВІ	25
2.1. Організаційно-економічна характеристика досліджуваного підприємства	25
2.2. Організація облікової роботи на досліджуваному підприємстві	33
2.3. Стан обліку витрат на виробництво як бази для калькулювання собівартості продукції	35
2.4. Методичні аспекти розрахунку основних видів продукції на досліджуваному підприємстві	38
Висновки до розділу 2	41
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ РОЗРАХУНКУ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ	44
3.1. Аналіз собівартості основних видів продукції на досліджуваному підприємстві	44
3.2. Стан контролю за правильністю розрахунку собівартості продукції на досліджуваному підприємстві	47
3.3. Оптимізація розрахунку собівартості продукції на підприємстві	50
Висновки до розділу 3	55
ВИСНОВКИ	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	63

РЕФЕРАТ

Тема: «Удосконалення розрахунку собівартості продукції на підприємстві»

Кваліфікаційна робота містить: 69 с., 9 рис., 9 табл., 51 літературне джерело.

Об'єкт дослідження - господарська діяльність підприємства в частині формування, обліку та калькулювання собівартості продукції.

Предмет дослідження - сукупність теоретичних, методичних та практичних аспектів розрахунку собівартості продукції, а також система обліку витрат і контролю за їх формуванням на підприємстві.

Метою роботи є обґрунтування теоретичних положень та розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення розрахунку собівартості продукції на підприємстві з метою підвищення ефективності управління витратами та покращення фінансових результатів його діяльності.

Методи дослідження - аналіз і синтез; індукція та дедукція; порівняльний аналіз; економіко-статистичні методи; метод групування; графічний метод; документальний метод; а також системний підхід.

Розкрито поняття та складові собівартості продукції, визначено сучасні підходи до розрахунку собівартості продукції, проаналізовано законодавчо-нормативну базу в контексті розрахунку собівартості продукції. Надано організаційно-економічну характеристику досліджуваного підприємства; визначено організаційні аспекти облікової служби на підприємстві; розкрито стан обліку витрат на виробництво як бази для калькулювання собівартості продукції, визначено методика розрахунку основних видів продукції на досліджуваному підприємстві. Проведено аналіз собівартості основних видів продукції на досліджуваному підприємстві; визначено стан контролю за правильністю розрахунку собівартості продукції на досліджуваному підприємстві; розроблено напрями удосконалення розрахунку собівартості продукції на підприємстві.

Результати дослідження рекомендовано для впровадження в діяльність ТОВ «Нова Зоря Дніпра» Дніпровського району Дніпропетровської області.

КЛЮЧОВІ СЛОВА

СОБІВАРТІСТЬ ПРОДУКЦІЇ, РОЗРАХУНОК, ВИТРАТИ, ВИРОБНИЦТВО, ОБЛІК, АНАЛІЗ, КОНТРОЛЬ, УДОСКОНАЛЕННЯ, ПІДПРИЄМСТВО

ABSTRACT

Topic: "Improvement of Product Cost Calculation at an Enterprise"

The qualification work comprises: 72 pages, 9 figures, 8 tables, 51 literary sources.

The object of the study is the enterprise's economic activity in terms of formation, accounting, and calculation of product cost.

The subject of the study is a set of theoretical, methodological, and practical aspects of product cost calculation, as well as the system of cost accounting and control over their formation at the enterprise.

The purpose of the work is to substantiate theoretical provisions and develop practical recommendations for improving the calculation of product cost at an enterprise in order to enhance the efficiency of cost management and improve its financial performance.

Research methods include analysis and synthesis; induction and deduction; comparative analysis; economic and statistical methods; the grouping method; the graphical method; the documentary method; as well as a systemic approach.

The concept and components of product cost are revealed, modern approaches to product cost calculation are identified, and the legislative and regulatory framework in the context of product cost calculation is analyzed. An organizational and economic characterization of the enterprise under study is provided; the organizational aspects of the accounting service at the enterprise are defined; the state of production cost accounting as the basis for product cost calculation is disclosed, and the methodology for calculating the cost of the main types of products at the enterprise under study is determined. An analysis of the cost of the main types of products at the enterprise is carried out; the state of control over the correctness of product cost calculation at the enterprise is determined; and directions for improving product cost calculation at the enterprise are developed.

The research results are recommended for implementation in the activities of LLC "Nova Zorya Dnipra" of the Dnipro District, Dnipropetrovsk Region.

KEYWORDS

PRODUCT COST, CALCULATION, COSTS, PRODUCTION, ACCOUNTING, ANALYSIS, CONTROL, IMPROVEMENT, ENTERPRISE

ВСТУП

Актуальність теми дослідження зумовлена зростаючою роллю ефективного управління витратами в сучасних умовах господарювання. Питання формування та обліку собівартості продукції неодноразово були предметом досліджень багатьох вітчизняних і зарубіжних учених, що свідчить про їхню наукову та практичну значущість. У наукових працях розглядалися різні методи калькулювання, підходи до класифікації витрат та шляхи їх оптимізації. Проте на сучасному етапі розвитку економіки актуальність цих питань стає ще гострішою. Це пов'язано з нестабільністю ринкового середовища, зростанням конкуренції та підвищенням вимог до фінансових результатів діяльності підприємств.

Значний вплив мають також інфляційні процеси, коливання цін на ресурси та енергоносії. За таких умов традиційні підходи до розрахунку собівартості не завжди забезпечують достовірну та своєчасну інформацію для управлінських рішень. Неправильне визначення собівартості може призводити до зниження прибутковості та втрати конкурентних переваг. Удосконалення методів розрахунку собівартості дозволяє більш точно визначати реальні витрати на виробництво продукції. Це, у свою чергу, сприяє обґрунтованому ціноутворенню та підвищенню ефективності діяльності підприємства. Особливої актуальності дана проблема набуває в умовах впровадження інноваційних технологій та цифровізації облікових процесів. Важливим є також узгодження системи калькулювання з вимогами управлінського та фінансового обліку. Удосконалений розрахунок собівартості є основою для контролю витрат і виявлення резервів їх зниження. Таким чином, дослідження даної теми є своєчасним та необхідним для забезпечення сталого розвитку підприємств.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є обґрунтування теоретичних положень та розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення розрахунку собівартості продукції на підприємстві з метою

підвищення ефективності управління витратами та покращення фінансових результатів його діяльності.

Для досягнення поставленої мети в роботі передбачено виконання таких завдань:

- розкрити поняття та визначити складові собівартості продукції;
- дослідити сучасні підходи до розрахунку собівартості продукції та оцінити їх переваги й недоліки;
- проаналізувати законодавчо-нормативну базу розрахунку собівартості продукції в Україні;
- надати організаційно-економічну характеристику досліджуваного підприємства;
- дослідити організацію облікової роботи на досліджуваному підприємстві;
- оцінити стан обліку витрат на виробництво як бази для калькулювання собівартості продукції;
- проаналізувати методичні аспекти розрахунку собівартості основних видів продукції на досліджуваному підприємстві;
- здійснити аналіз собівартості основних видів продукції підприємства;
- дослідити стан контролю за правильністю розрахунку собівартості продукції на підприємстві;
- розробити напрями оптимізації розрахунку собівартості продукції з урахуванням специфіки діяльності підприємства.

Об'єктом дослідження є господарська діяльність підприємства в частині формування, обліку та калькулювання собівартості продукції.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та практичних аспектів розрахунку собівартості продукції, а також система обліку витрат і контролю за їх формуванням на підприємстві.

Методи дослідження. У процесі дослідження використано такі методи: аналіз і синтез — для узагальнення наукових підходів до визначення сутності собівартості продукції; індукцію та дедукцію — для формування висновків за

результатами дослідження; порівняльний аналіз — для оцінки різних методів розрахунку собівартості; економіко-статистичні методи — для аналізу витрат і собівартості продукції; метод групування — для класифікації сучасних підходів до калькулювання; графічний метод — для наочного відображення результатів аналізу; документальний метод — для дослідження облікових даних підприємства; а також системний підхід — для обґрунтування напрямів удосконалення розрахунку собівартості продукції.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в подальшому розвитку теоретико-методичних та практичних положень щодо удосконалення розрахунку собівартості продукції на підприємстві в сучасних умовах господарювання. Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості їх використання для підвищення ефективності управління витратами та покращення фінансових результатів діяльності підприємства. В кваліфікаційній роботі:

удосконалено:

- методичний підхід до розрахунку собівартості продукції на підприємстві в частині розробленого алгоритму аналітично-контрольного супроводу, що забезпечує перевірку правильності використання сировини, дотримання технологічних карт і коректний розподіл накладних витрат, підвищує достовірність фінансової та виробничої інформації і дозволяє своєчасно виявляти відхилення фактичної собівартості від нормативної;

- організаційно-аналітичну структуру обліку та контролю виробничих витрат в частині впровадження інноваційного управлінського звіту «Оперативний контроль ефективності виробництва», який інтегрує дані про сировину, робочий час, накладні витрати, продуктивність праці та рентабельність одиниці продукції, забезпечує достовірне відображення фактичних витрат та відхилень від нормативів і дозволяє керівництву приймати оперативні управлінські рішення щодо оптимізації виробництва;

набуло подальшого розвитку:

- системний концепт інтеграції управлінського звіту в BAS Бухгалтерія в частині розробки методики впровадження та автоматизації управлінської аналітики, що передбачає підключення джерел даних, налаштування обчислювальних правил і регулярне оновлення інформації, забезпечує прозоре відображення фактичних витрат, продуктивності та рентабельності продукції і надає керівництву достовірну, актуальну інформацію для прийняття стратегічних і оперативних управлінських рішень.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Результати дослідження було представлено на VI Всеукраїнській науково-практичній конференції здобувачів вищої освіти та молодих учених «Фінансово-економічні механізми розвитку підприємництва: теоретичний та практичний аспекти» (м. Дніпро, УДУНТ, 27 листопада 2025 р.).

Публікації. Основні положення кваліфікаційної роботи представлені у 2 наукових працях, зокрема, 1 наукова стаття у співавторстві – у фаховому виданні та 1 теза доповіді – у збірнику матеріалів науково-практичної конференції.

Структура і обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел з 51 найменування. Загальний обсяг роботи складає 69 сторінку комп'ютерного тексту, робота містить 8 таблиць та 9 рисунків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗРАХУНКУ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ НА ПІДПРИЄМСТВІ

1.1. Поняття та складові собівартості продукції

Собівартість продукції є одним із визначальних індикаторів результативності функціонування підприємства, оскільки вона суттєво впливає на ціноутворення, рівень прибутковості та конкурентні позиції продукції на ринку. Питання її розрахунку традиційно залишаються важливими, адже саме точність обліку витрат забезпечує фінансову стійкість підприємства та обґрунтованість управлінських рішень. В умовах сучасної економічної турбулентності, коливання вартості ресурсів, зростання енергетичних витрат і посилення конкуренції проблема точного визначення собівартості набуває особливої гостроти. Некоректний розрахунок може спричинити фінансові збитки, падіння рентабельності та навіть загрозу банкрутства. Сучасні методики формування собівартості ґрунтуються на поєднанні традиційних підходів до обліку витрат та новітніх інструментів аналізу, що дозволяють глибше досліджувати структуру витрат, оптимізувати виробничі процеси й оперативно реагувати на зміни ринкового середовища. Отже, питання визначення собівартості займає центральне місце в системі управлінського обліку, оскільки аналіз витрат дає можливість формувати ціни, визначати напрями розвитку та підвищувати ефективність діяльності.

У наукових джерелах собівартість характеризується як комплексна економічна категорія, що поєднує виробничі, організаційні та фінансові аспекти діяльності підприємства. Вагомий внесок у теоретичне осмислення поняття зробили Р. С. Фостолович і В. А. Фостолович, які визначають «собівартість продукції уособлює в собі усе вартісне вираження використаних у процесі виробництва ресурсів (сировини, природних ресурсів, палива, матеріалів, енергії, трудових ресурсів, основних фондів,

інших витрат)» [47]. Вчені акцентують, що собівартість «є показником, що характеризує ефективність використання виробничого потенціалу для господарюючого суб'єкта» [47].

С. В. Коваль розглядає собівартість як універсальну категорію: «собівартість виробленої продукції (виконаних робіт, наданих послуг) — це виражені у грошовій формі поточні витрати підприємств, які вони здійснюють з метою виробництва й реалізації створеного продукту» [22]. Вчений наголошує на важливості правильної організації процесу калькулювання: «калькулювання — це процес обчислення (визначення) собівартості. На практиці основне значення має вміння правильно його організувати» [22].

У цій же площині О. І. Линник зазначає, що калькулювання неможливе без якісного обліку витрат, адже саме виробничий облік забезпечує необхідний аналітичний розріз для формування калькуляцій [26]. Вчений акцентує, що «лише на основі інформації в системі виробничого обліку можливо калькулювання. Калькуляційний облік забезпечує групування витрат у такому аналітичному розрізі, який робить можливим процес калькулювання» [26].

І. В. Рибак і Л. В. Гут підкреслюють комплексний характер собівартості, зазначаючи, що «у собівартості продукції висвітлюються всі сторони виробничої і фінансово-господарської діяльності підприємства: рівень використання матеріальних, трудових, фінансових ресурсів, якість роботи окремих працівників і керівництва в цілому» [44]. Важливими є й дослідження, присвячені управлінню витратами: Н. М. Тополенко та А. А. Гетьман акцентують на тому, що «питання обліку і контролю витрат із метою зниження собівартості не завжди стоять в пріоритеті керівників» [46]. Фахівці пояснюють цю ситуацію наявністю «причин, серед яких головною є переоцінка ролі прибутку. Прагнення отримати прибуток за всяку ціну суперечить принципам раціонального господарювання і може призвести до негативних наслідків» [46]. Отже, у сучасних умовах раціональне управління

собівартістю виступає ключовим чинником стабільного розвитку та зміцнення ринкових позицій підприємства.

Для глибшого розуміння економічної сутності собівартості доцільно розглянути її структуру за економічними елементами, оскільки саме вони формують базу для подальшого аналізу витрат та оцінки ефективності виробничої діяльності підприємства. Узагальнену структуру собівартості продукції подано в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Структура собівартості продукції за економічними елементами

Елемент витрат	Зміст	Приклади
Матеріальні витрати	Витрати на сировину, матеріали, напівфабрикати	Сировина, матеріали, пальне, тара, запчастини
Витрати на оплату праці	Заробітна плата виробничого персоналу	Основна і додаткова зарплата
Відрахування на соціальні заходи	Соцвнески, пов'язані з оплатою праці	Внески на соціальне страхування
Амортизація	Знос основних засобів і нематеріальних активів	Амортизація обладнання, будівель
Інші операційні витрати	Витрати на енергію, послуги, логістику, ремонт	Електроенергія, транспорт, техобслуговування

Представлена структура собівартості свідчить, що ключову роль у її формуванні відіграють матеріальні витрати, які в більшості видів виробництва є найбільш вагомою статтею й визначають базовий рівень витрат на виготовлення продукції. Значну частку становлять також витрати на оплату праці та пов'язані з ними соціальні відрахування, що підкреслює залежність підприємства від трудових ресурсів і рівня їх кваліфікації. Амортизаційні відрахування вказують на капіталоемність виробництва та вплив технічного забезпечення на кінцеву собівартість продукції. Водночас інші операційні витрати — енергоресурси, логістика, ремонт — демонструють, наскільки важливими є організаційні та технологічні процеси, що забезпечують безперервність виробництва. Сукупність цих елементів формує загальну

структуру витрат і визначає можливості підприємства щодо оптимізації собівартості та підвищення економічної ефективності.

Для більш глибокого розкриття сутності собівартості продукції доцільно розглянути її формування через призму основних груп витрат, що визначають структуру та динаміку загальних виробничих витрат підприємства. Узагальнені сучасні підходи до групування витрат подано в схемі (рис. 1.1), яка демонструє ключові компоненти собівартості та їх роль у забезпеченні ефективності виробничих процесів.

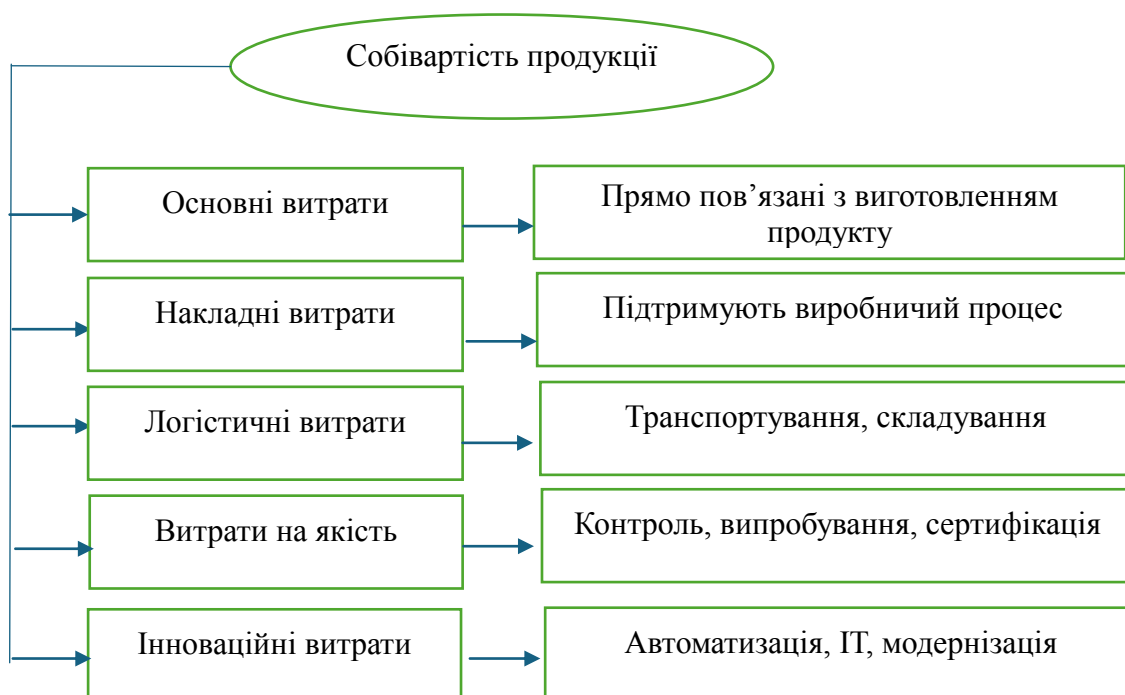

Рис. 1.1. Групи витрат, що формують собівартість у сучасних умовах

Подані у схемі групи витрат відображають сучасне розуміння собівартості як багатокомпонентної категорії, в якій поєднуються як базові, так і інноваційні складові. Основні витрати залишаються ядром собівартості, оскільки вони безпосередньо пов'язані з процесом виготовлення продукції та формують її мінімальний рівень витрат. Накладні витрати демонструють тенденцію до зростання в умовах ускладнення технологій, оскільки включають витрати на підтримку виробництва, управління, забезпечення якості та технічний супровід. Логістичні витрати набувають дедалі більшого

значення через зростання вартості транспортування, складських операцій та глобалізацію ланцюгів поставок.

Витрати на якість та інноваційні витрати свідчать про орієнтацію підприємств на підвищення технологічності виробництва, автоматизацію та розвиток ІТ-рішень. Їх наявність у структурі собівартості відображає сучасні тенденції до цифровізації та впровадження новітніх підходів до управління виробничими процесами. Загалом така структура витрат дозволяє не лише точніше формувати собівартість, а й забезпечує основу для стратегічного аналізу та пошуку резервів оптимізації.

Таким чином, собівартість продукції є комплексною економічною категорією, що охоплює різноманітні витрати, пов'язані з виробництвом та реалізацією продукції. Вона включає як прямі витрати — матеріали та оплату праці, так і непрямі, що пов'язані з управлінням, логістикою, амортизацією та забезпеченням якості. Структура собівартості відображає не лише технологічні та організаційні особливості виробництва, а й економічну ефективність підприємства. Сучасний підхід передбачає детальний аналіз витрат та їх групування за економічними, функціональними і стратегічними ознаками, що дозволяє підвищити точність калькуляцій і обґрунтованість управлінських рішень. У результаті собівартість перестає бути лише бухгалтерським показником і стає важливим інструментом стратегічного управління підприємством. Вивчення її складових є необхідною умовою підвищення конкурентоспроможності та ефективності виробничої діяльності.

1.2. Сучасні підходи до розрахунку собівартості продукції

Сучасні підходи до визначення собівартості продукції поєднують точний облік, гнучкі методи калькулювання, стратегічне управління витратами та інтеграцію показників собівартості в загальну систему оцінювання результативності підприємства. Узагальнюючи наукові погляди,

можна стверджувати, що сьогодні собівартість розглядається не просто як сукупність витрат, а як динамічний інструмент управління, що має вирішальне значення для формування конкурентних переваг.

Сучасні економічні реалії змушують підприємства бути максимально адаптивними, що, у свою чергу, потребує вдосконалення методів визначення собівартості продукції. Нині собівартість трактується не просто як технічний показник сукупних витрат, а як стратегічна категорія, яка слугує основою для ефективного управління ресурсами, прийняття управлінських рішень і зміцнення конкурентоспроможності. Її роль посилюється через зростання вартості ресурсів, ускладнення технологічних процесів та поширення комплексних моделей управління. Оскільки сучасні підходи до формування собівартості охоплюють низку взаємопов'язаних елементів — структуру витрат, організацію обліку, методи калькулювання та цифрові технології, — логічно подати їх у вигляді узагальненої схеми, що демонструє взаємозв'язки між цими компонентами (рис. 1.2).

Рис. 1.2. Структурно-логічна модель формування собівартості продукції на підприємстві

Як показано на схемі, одним із центральних складників сучасних підходів є якісно організований облік витрат, адже саме він формує інформаційну базу для визначення собівартості. Формування собівартості неможливе без тісної інтеграції облікових систем із виробничими процесами підприємства. Рівень організації обліку витрат безпосередньо впливає на точність калькулювання, а отже — і на обґрунтованість управлінських рішень. У сучасних умовах підприємства мають переходити від формального фіксування витрат до їх детального групування, аналізу та системного контролю. Відповідно, важливого значення набуває аналітичний облік, здатний забезпечувати своєчасну, достовірну та структуровану інформацію.

Окремого наголосу потребує аналіз структури собівартості. У сучасній практиці вона не обмежується прямими матеріальними витратами чи оплатою праці. Вагому частку становлять непрямі витрати: енергоресурси, логістика, витрати на забезпечення якості, заходи контролю, інновації, амортизація та обслуговування виробничої інфраструктури. Чим складніший технологічний процес, тим суттєвіше зростає роль накладних витрат, а отже — критичним стає їх коректний розподіл. У зв'язку з цим підприємства дедалі ширше застосовують методики, що враховують реальні драйвери витрат і дозволяють відстежувати їх поведінку в різних виробничих умовах.

Одним із важливих викликів залишається забезпечення ефективного управління витратами. Часто підприємства зосереджуються лише на короткострокових фінансових результатах, що призводить до недооцінки системного контролю витрат та пошуку шляхів їх оптимізації. Такий підхід обмежує можливості довгострокового розвитку та підвищує ризики нерационального використання ресурсів. Ефективне управління собівартістю передбачає не тільки її розрахунок, а й формування політики витрат, заснованої на плануванні, прогнозуванні та постійному моніторингу.

У сучасній практиці застосовується широкий спектр методів калькулювання, вибір яких визначається специфікою виробництва, структурою витрат та інформаційними потребами менеджменту. Класичні підходи — зокрема нормативний, попередільний і позамовний — залишаються затребуваними, проте їхня ефективність інколи знижується через недостатню гнучкість. Це спричинило активніше впровадження сучасних методів, які дозволяють оперативно аналізувати зміни витрат, моделювати їх поведінку та швидко адаптувати облікові процеси до ринкової динаміки. Серед них важливе місце посідає direct-costing, що передбачає розмежування змінних і постійних витрат, а також activity-based costing, який забезпечує точніший розподіл непрямих витрат відповідно до реальних рушіїв їх формування. Для наочного зіставлення можливостей традиційних і сучасних методів калькулювання подано порівняльну таблицю (табл. 1.2). Як видно з таблиці, сучасні методи надають значно вищий рівень аналітичності та швидкості отримання інформації, що робить їх більш ефективними для прийняття управлінських рішень у динамічних ринкових умовах.

Таблиця 1.2

Порівняльна характеристика традиційних і сучасних методів формування собівартості

Критерій	Традиційні методи (нормативний, попередільний, позамовний)	Сучасні методи (Direct-costing, ABC-costing)
Призначення	Спрямовані на визначення повної собівартості продукції	Орієнтовані на підтримку управлінських рішень
Точність розподілу непрямих витрат	Помірна, переважно базується на пропорційному розподілі	Висока: витрати розподіляються відповідно до драйверів
Гнучкість	Обмежена	Висока, з можливістю проведення сценарного аналізу
Сфера застосування	Підприємства зі стабільними технологічними процесами	Динамічні виробництва, змішані потоки, складні технічні системи
Швидкість отримання інформації	Низька	Висока, забезпечує оперативність управлінських дій
Вимоги до	Невеликі	Потребують автоматизованих і

облікової системи		аналітичних інструментів
Перевага	Простота використання та традиційність	Точність розрахунків і стратегічна спрямованість
Недолік	Низька адаптивність до змін у структурі витрат	Складність упровадження та високі вимоги до системи обліку

Важливою складовою сучасної системи управління собівартістю є цифровізація. Використання автоматизованих облікових систем, інтегрованих ERP-рішень, інтелектуального аналізу даних та технологій моніторингу виробничих процесів забезпечує підприємства значно точнішою та оперативнішою інформаційною базою. Це дає змогу мінімізувати помилки, прискорити процес ухвалення рішень і здійснювати прогнозування з урахуванням мінливості ринку. Автоматизація також робить можливим формування гнучких калькуляцій, що оновлюються практично в режимі реального часу.

Узагальнюючи, можна зазначити, що сучасні підходи до визначення собівартості продукції спираються на комплексне трактування витрат, їх детальний аналіз та інтеграцію в систему управління підприємством. Собівартість уже не розглядається як суто обліковий показник — вона перетворилася на важливий інструмент оцінки ефективності, здатний забезпечити стійкість та адаптивність підприємства в умовах економічної нестабільності. Саме тому підприємствам необхідно вдосконалювати методи калькулювання, підвищувати прозорість витрат і впроваджувати сучасні цифрові облікові системи, що дають змогу об'єктивно відображати стан виробництва та приймати обґрунтовані управлінські рішення.

1.3. Законодавчо-нормативна база розрахунку собівартості продукції

Законодавчо-нормативна база розрахунку собівартості продукції в Україні охоплює комплекс правових актів, що формують єдині підходи до визнання, оцінки та документального підтвердження витрат. Центральне

місце в цій системі посідає Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [42], який визначає загальні принципи організації бухгалтерського обліку, регулює вимоги до достовірності та повноти відображення господарських операцій, а також встановлює обов'язок підприємств вести облік витрат відповідно до затверджених стандартів. Саме цей закон закладає методологічні засади для подальшого формування собівартості продукції, оскільки витрати є ключовим елементом фінансової звітності та показником ефективності діяльності.

Важливу роль у регулюванні процесу формування витрат відіграє Податковий кодекс України [39], який визначає порядок податкового обліку та вимоги щодо визнання витрат для цілей оподаткування. Хоча податковий і бухгалтерський облік мають різну мету, вони взаємопов'язані, а тому Податковий кодекс значною мірою впливає на структуру витрат підприємства та порядок їх документального оформлення. Зокрема, саме податкові норми регламентують правомірність включення тих чи інших витрат до складу податкових, що потребує узгодженості методики формування собівартості з вимогами податкового законодавства.

Методологічною основою формування собівартості продукції є національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку. НП(С)БО 16 «Витрати» [31] деталізує класифікацію, порядок визнання та групування витрат, що забезпечує єдині підходи до відображення затрат у бухгалтерському обліку. У цьому стандарті визначено, які елементи витрат формують собівартість продукції, у який момент вони визнаються та за якими правилами списуються на фінансові результати. Важливим доповненням є НП(С)БО 9 «Запаси» [32], що регламентує порядок оцінки виробничих запасів, методи їх списання, визначення первісної вартості та облік відхилень фактичної собівартості від планової. Оскільки значна частина витрат пов'язана саме зі споживанням матеріальних ресурсів, даний стандарт має безпосередній вплив на розрахунок собівартості продукції. Окреме значення має також НП(С)БО 30 «Біологічні активи» для аграрного бізнесу, в

якому окреслено порядок обліку витрат на біологічні перетворення біологічних активів в процесі виробництва сільськогосподарської продукції. Таким чином, стандарти бухгалтерського обліку формують цілісну методичку визначення виробничих витрат та їхнього впливу на кінцеву собівартість продукції.

Для підприємств аграрного сектору вагоме значення мають Методичні рекомендації з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) у сільському господарстві, затверджені наказом Міністерства аграрної політики №132 [30]. Ці рекомендації конкретизують порядок формування собівартості в галузі, враховуючи її специфіку: сезонність виробництва, особливості використання біологічних активів, багатокomпонентність витрат та наявність супутньої продукції. У документі визначено структуру виробничої собівартості, методи розподілу загальновиробничих витрат, особливості калькулювання окремих видів продукції та порядок проведення внутрішньогосподарських розрахунків. Використання цих рекомендацій забезпечує уніфікацію облікових підходів і підвищує точність розрахунку собівартості.

Важливим складником нормативної бази є Положення про інвентаризацію активів і зобов'язань [40], яке регулює порядок перевірки фактичної наявності матеріальних ресурсів, незавершеного виробництва та готової продукції. Оскільки інвентаризація слугує інструментом підтвердження достовірності даних бухгалтерського обліку, її результати безпосередньо впливають на коректність визначення собівартості. За її підсумками уточнюються обсяги спожитих ресурсів, виявляються нестачі або надлишки, коригується фактична вартість матеріалів, що застосовуються у виробництві.

Невід'ємною частиною нормативного забезпечення є наказ про облікову політику підприємства, який визначає обрані методи оцінки запасів, порядок розподілу загальновиробничих витрат, підходи до формування планової та фактичної собівартості, а також методи калькулювання продуктів.

Оскільки стандарти надають підприємствам певну свободу вибору, саме облікова політика встановлює конкретні правила, яких працівники мають дотримуватися у процесі ведення обліку. Вона забезпечує послідовність застосування методів, що є критично важливим для достовірного формування собівартості.

Окрім зовнішніх нормативних актів, кожне підприємство повинно мати власну внутрішню документацію, яка деталізує процеси розрахунку собівартості відповідно до специфіки його діяльності. До таких документів належать норми витрат палива та енергії, технологічні карти виробництва, нормативи використання матеріальних ресурсів, положення про планування витрат, робочі інструкції з ведення оперативного обліку та інші регламентуючі акти. Саме внутрішні документи забезпечують можливість точного нормування ресурсів, визначення технологічних процесів та здійснення контролю за їх фактичним використанням. Вони дозволяють адаптувати загальнодержавні вимоги до реальних умов конкретного підприємства, що є необхідною умовою для формування об'єктивної та економічно обґрунтованої собівартості продукції.

Законодавчо-нормативна база розрахунку собівартості продукції узагальнена на рис. 1.3.

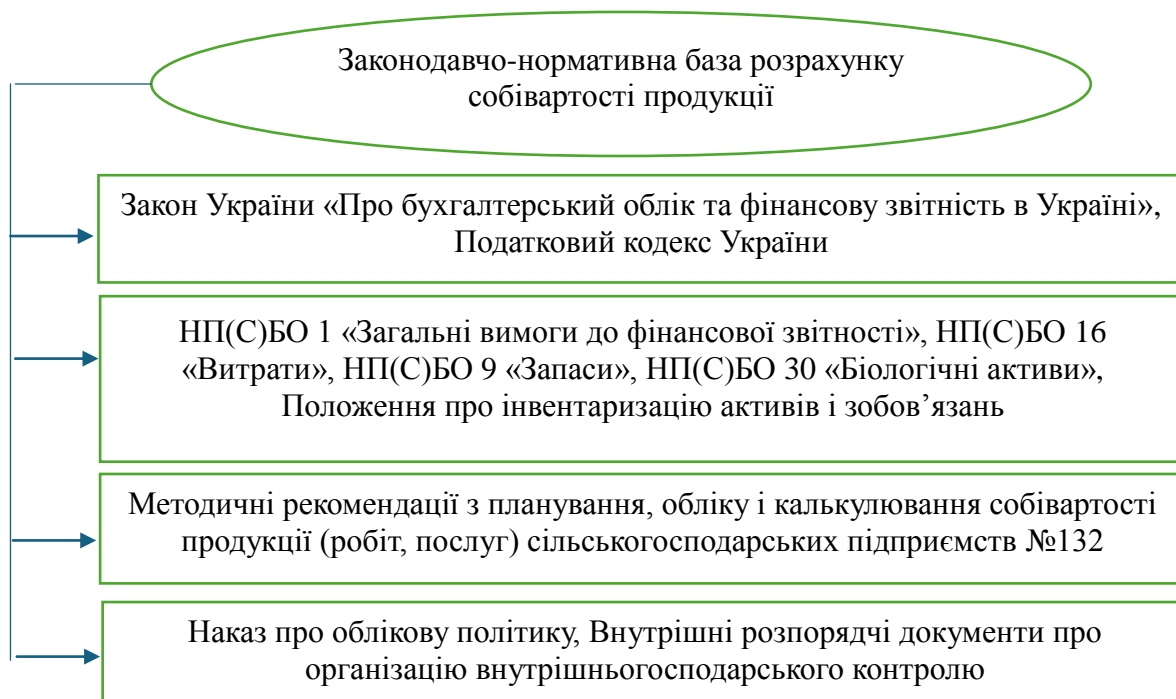

Рис. 1.3. Законодавчо-нормативна база розрахунку собівартості продукції

Таким чином, нормативно-правова база розрахунку собівартості продукції в Україні є багаторівневою і включає як загальнообов'язкові державні акти, так і внутрішні регламенти підприємств. Наявність внутрішніх регламентів і норм підприємства доповнює загальнодержавні вимоги та дозволяє адаптувати методику розрахунку витрат до специфіки виробництва. Комплексне застосування забезпечує методичну єдність обліку, дозволяє формувати достовірну інформацію про витрати та створює умови для ефективного управління виробничими процесами.

Висновки до розділу 1

1. Собівартість продукції є ключовою економічною категорією, що відображає загальні витрати підприємства на виробництво та реалізацію

продукції. Вона виступає не лише бухгалтерським показником, а й інструментом управління, що дозволяє оцінювати ефективність виробничої діяльності. Собівартість забезпечує основу для прийняття управлінських рішень, планування ресурсів і формування цінової політики підприємства. У сучасних умовах її значення зростає через ускладнення технологічних процесів та підвищення вартості ресурсів. Аналіз собівартості сприяє виявленню резервів оптимізації та підвищенню конкурентоспроможності продукції. Таким чином, собівартість є стратегічним інструментом для управління ефективністю підприємства.

2. Складові собівартості формують її економічну та управлінську структуру, включаючи як прямі витрати на матеріали та оплату праці, так і непрямі витрати на накладні, логістику, забезпечення якості та інновації. Детальний розподіл витрат дозволяє точно оцінити вплив кожного елемента на загальний рівень собівартості та визначити ефективність використання ресурсів. У сучасних виробництвах значну роль відіграють накладні та інноваційні витрати, що зумовлює необхідність застосування аналітичних і цифрових інструментів обліку. Структурний аналіз собівартості створює умови для гнучкого управління витратами та підвищення оперативності прийняття рішень. Знання складових собівартості є необхідною умовою для оптимізації виробничих процесів та забезпечення фінансової стабільності підприємства.

3. Сучасні підходи до визначення собівартості продукції спираються на комплексне трактування витрат, їх детальний аналіз та інтеграцію в систему управління підприємством. Собівартість уже не розглядається як суто обліковий показник — вона перетворилася на важливий інструмент оцінки ефективності, здатний забезпечити стійкість та адаптивність підприємства в умовах економічної нестабільності. Саме тому підприємствам необхідно вдосконалювати методи калькулювання, підвищувати прозорість витрат і впроваджувати сучасні цифрові облікові системи, що дають змогу об'єктивно

відображати стан виробництва та приймати обґрунтовані управлінські рішення.

4. Сучасні підходи до розрахунку собівартості продукції ґрунтуються на поєднанні традиційних методів калькулювання з інноваційними інструментами управління витратами. Використання автоматизованих систем обліку та аналітичних платформ дозволяє підвищити точність визначення витрат і своєчасно виявляти резерви зниження собівартості. Ширше застосування методів директ-костингу, стандарт-костингу та калькулювання за видами діяльності забезпечує більш гнучке й об'єктивне оцінювання ефективності виробничих процесів. Орієнтація на реальні дані, цифрову аналітику та моделювання витрат дає можливість адаптувати облікову систему до динамічних умов ринку. У результаті сучасні підходи сприяють не лише точнішому формуванню собівартості, а й підвищенню конкурентоспроможності підприємства загалом.

5. Законодавчо-нормативна база розрахунку собівартості продукції забезпечує методологічну узгодженість та достовірність формування витрат підприємства. Її основою є система законів, стандартів та методичних документів, які регламентують правила визнання, оцінки та документального підтвердження витрат. Узгоджене застосування цих нормативів гарантує правильність формування собівартості та забезпечує можливість її порівняння між різними підприємствами й галузями. Наявність внутрішніх регламентів і норм підприємства доповнює загальнодержавні вимоги та дозволяє адаптувати методику розрахунку витрат до специфіки виробництва. Такий комплексний підхід створює умови для прозорості облікових процесів, підвищення ефективності управління ресурсами та обґрунтованого прийняття управлінських рішень.

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗРАХУНКУ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ НА ПІДПРИЄМСТВІ

2.1. Організаційно-економічна характеристика досліджуваного підприємства

ТОВ «Нова Зоря Дніпра» є сучасним виробничим підприємством харчової промисловості, яке спеціалізується на виготовленні широкого асортименту м'ясних продуктів та належить до провідних виробників ковбасних виробів в Україні. Підприємство здійснює діяльність у формі товариства з обмеженою відповідальністю й розташоване у селі Чумаки Дніпровського району Дніпропетровської області, де зосереджений його виробничий комплекс та головний офіс. Розташування у екологічно чистій місцевості забезпечує високі вимоги до санітарно-гігієнічних умов виробництва, а близькість до великого мегаполісу дозволяє оперативно здійснювати логістику та підтримувати свіжість продукції при постачанні в торговельні мережі по всій країні.

Підприємство має значні виробничі потужності, які постійно модернізуються завдяки впровадженню нового технологічного обладнання. Це забезпечує можливість розширення асортименту та покращення якості продукції. Наразі ТОВ «Нова Зоря Дніпра» виготовляє понад 340 найменувань готових виробів, серед яких шинки, варені, напівкопчені, сирокопчені, сиров'ялені та твердокопчені ковбаси, сосиски, сардельки, м'ясні делікатеси та інші продукти переробки м'яса. Така широта асортименту дає змогу підприємству відповідати різноманітним потребам споживачів і конкурувати у всіх сегментах ринку м'ясних виробів.

Якість продукції підприємства підтверджується не лише стабільним попитом з боку споживачів у різних регіонах України, а й результатами лабораторного контролю, що неодноразово засвідчував відповідність

продукції встановленим стандартам безпеки та якості. Підприємство активно поєднує сучасні технології виробництва з принципами клієнтоорієнтованості, що проявляється у постійному вивченні потреб споживачів, гнучкому формуванні асортиментної політики та підтримці високого рівня сервісу.

ТОВ «Нова Зоря Дніпра» реалізує свою продукцію як через оптові продажі, так і через роздрібну торгівлю, що забезпечує збалансований розвиток каналів збуту та зміцнення позицій на національному ринку. Підприємство працює під кількома торговими марками, серед яких «Торгівельна марка Чумаки (ТМЧ)», «Зоря Дніпра» та «Спецзаказ», що дозволяє охоплювати різні цінові та споживчі сегменти.

Для економічної характеристики важливим є аналіз структури майна суб'єкта підприємництва. В таблиці 2.1 узагальнено структуру майна ТОВ «Нова Зоря Дніпра» за період 2020-2024 рр.

Таблиця 2.1

Динаміка структури майна ТОВ «Нова Зоря Дніпра»

Види активів (майна) та пасивів (капіталу)	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відношення у % 2024 р. до 2020 р.
Майно - усього	45415,9	77001,0	115881,0	158941,0	182564,0	401,98
Необоротні активи	9269,8	9420,0	8692,0	19452,0	23830,0	257,07
Основні засоби	7190,8	7753,0	7446,0	18663,0	23326,0	324,39
Оборотні активи	36146,1	67581,0	107189,0	139489,0	158734,0	439,15
Запаси	15681,6	44306,0	61708,0	72960,0	74865,0	477,41
Поточна дебіторська заборгованість	16858,9	21060,0	41204,0	56037,0	71639,0	424,93
Гроші, їх еквіваленти	481,4	335,0	14,0	528,0	5810,0	1206,90
Інші оборотні активи	3119,0	1852,0	4255,0	9956,0	6343,0	203,37
Витрати майбутніх періодів	5,2	28,0	8,0	8,0	77,0	1480,77
Капітал- усього	45415,9	77001,0	115881,0	158941,0	182564,0	401,98
Власний капітал	18664,3	27715,0	38917,0	73158,0	90296,0	483,79
Зареєстрований капітал	15000,0	17000,0	18750,0	19000,0	41192,0	274,61
Поточні зобов'язання	26546,4	49286,0	76964,0	85783,0	92268,0	347,57
Поточна кредиторська заборгованість	18316,7	40360,0	60281,0	76392,0	84973,0	463,91

Дані таблиці свідчать про суттєве зростання масштабів діяльності ТОВ «Нова Зоря Дніпра» у 2020–2024 рр., що відображається у чотириразовому збільшенні загальної вартості майна та капіталу. Така динаміка є ознакою активного розвитку та розширення операційної діяльності, що особливо інтенсивно відбувалося у 2021–2023 рр.

Структурний аналіз активів показує, що зростання майна було забезпечене насамперед оборотними активами, обсяг яких зростав випереджальними темпами. Це свідчить про підвищення ділової активності підприємства, зростання обсягів реалізації та потреби в обслуговуванні поточного обороту. Водночас істотне збільшення запасів і дебіторської заборгованості вказує на розширення операційного циклу та активне використання комерційного кредиту, що може супроводжуватися зростанням ризику уповільнення оборотності коштів. Позитивною тенденцією наприкінці періоду є зростання обсягу грошових коштів, що покращує поточну платоспроможність підприємства.

Необоротні активи ТОВ «Нова Зоря Дніпра» упродовж періоду зростали нерівномірно, однак їх різке збільшення у 2023–2024 рр. свідчить про активізацію інвестиційної діяльності та зміцнення матеріально-технічної бази. Це створює передумови для подальшого нарощування виробничого потенціалу та підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Аналіз джерел формування майна показує, що зростання активів відбувалося як за рахунок власного капіталу, так і за рахунок поточних зобов'язань. Випереджальне збільшення власного капіталу, зокрема зареєстрованого, є позитивним фактором, що свідчить про посилення фінансової стійкості та зацікавленість власників у розвитку підприємства. Водночас значне зростання поточних зобов'язань і кредиторської заборгованості вказує на високу залежність від короткострокових джерел фінансування, що підвищує фінансові ризики та потребує ефективного управління розрахунками з контрагентами.

Отже, у цілому ТОВ «Нова Зоря Дніпра» демонструє динамічний розвиток і розширення економічного потенціалу, однак подальша стабільність його фінансового стану значною мірою залежатиме від оптимізації структури оборотних активів, прискорення їх оборотності та зниження залежності від поточних зобов'язань. Результати діяльності ТОВ «Нова Зоря Дніпра» за період 2020-2024рр. узагальнено в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Динаміка фінансових результатів діяльності ТОВ «Нова Зоря Дніпра»

Показник	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відношення у % 2024 р. до 2020 р.
Чистий дохід від реалізації продукції	124895,6	291921,0	499145,0	688343,0	740364,0	592,79
Собівартість реалізованої продукції	98143,0	220102,0	441526,0	600450,0	630053,0	641,97
Адміністративні витрати	3540,0	8233,00	9658,00	10885,00	13038,00	368,31
Витрати на збут	18335,0	54702,0	35520,0	56609,0	76670,0	418,16
Інші операційні витрати	411,0	396,0	714,0	535,0	333,0	81,02
Валовий прибуток	26752,6	71819,0	57619,0	87893,0	110311,0	412,34
Валовий прибуток у % до чистого доходу від реалізації продукції	21,42	24,60	11,54	12,77	14,90	-6,52 в.п.
Прибуток від операційної діяльності	4467,0	8907,0	11728,0	19867,0	20394,0	456,55
Фінансовий результат до оподаткування	4452,4	8900,0	11728,0	19867,0	20394,0	458,05
Витрати з податку на прибуток	833,0	1849,0	2276,0	3626,0	4080,0	489,80
Чистий прибуток	3619,4	7051,0	9452,0	16241,0	16314,0	12694,60
Чистий прибуток у % до чистого доходу від реалізації продукції	2,90	2,42	1,89	2,36	2,20	-0,69 в.п.
Чистий прибуток у % до валового прибутку	13,53	9,82	16,40	18,48	14,79	1,26

Наведені показники фінансових результатів ТОВ «Нова Зоря Дніпра» свідчать про суттєве зростання обсягів діяльності підприємства у 2020–2021 рр., що проявляється у майже шестикратному збільшенні чистого доходу від реалізації. Така динаміка є наслідком розширення ринків збуту та зростання

обсягів реалізованої продукції. Водночас собівартість реалізації зростала ще швидшими темпами, ніж дохід, що негативно вплинуло на рівень рентабельності основної діяльності та зумовило зниження частки валового прибутку у виручці.

Динаміка валового прибутку в абсолютному вимірі є загалом позитивною, однак його відносний рівень у структурі доходу зазнав суттєвих коливань. Після зростання у 2020 р. спостерігається різке зниження валової рентабельності у 2021 р., що свідчить про підвищення виробничих витрат або зміну цінової політики. У 2022–2023 рр. ситуація частково стабілізувалася, однак рівень валового прибутку так і не досяг показників початкового періоду, що вказує на збереження проблем у контролі собівартості.

Операційні витрати загалом зростали пропорційно масштабам діяльності підприємства. Збільшення адміністративних витрат та витрат на збут є логічним наслідком розширення обсягів реалізації та ускладнення управлінських і збутових процесів. Водночас скорочення інших операційних витрат наприкінці періоду можна розцінювати як позитивну тенденцію, що свідчить про оптимізацію окремих статей витрат.

Прибуток від операційної діяльності та фінансовий результат до оподаткування зростали стабільними темпами, що свідчить про загальну ефективність основної діяльності підприємства, незважаючи на зниження маржинальності. Збільшення податкових витрат є закономірним результатом зростання прибутку до оподаткування і не має негативного впливу на загальну фінансову динаміку.

Чистий прибуток ТОВ «Нова Зоря Дніпра» за аналізований період зріс у кілька разів, однак його відносний рівень у структурі чистого доходу залишався низьким і навіть мав тенденцію до зниження порівняно з 2015 р. Це свідчить про те, що зростання фінансового результату відбувалося переважно за рахунок масштабування діяльності, а не підвищення її рентабельності. Загалом підприємство демонструє позитивну динаміку фінансових результатів, проте подальше підвищення ефективності потребує

посилення контролю за собівартістю та витратами з метою зростання прибутковості реалізації, що чинить вплив на показники фінансової стійкості. Оцінка фінансової стійкості ТОВ «Нова Зоря Дніпра» наведена в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Оцінка фінансової стійкості ТОВ «Нова Зоря Дніпра»

Показник	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відношення у % 2024 р. до 2020 р.
Показники структури капіталу						
Коефіцієнт автономії	0,41	0,36	0,34	0,46	0,49	120,35
Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	0,58	0,64	0,66	0,54	0,51	86,46
Коефіцієнт фінансування	0,70	0,56	0,51	0,85	0,98	139,19
Коефіцієнт фінансового ризику	1,42	1,78	1,98	1,17	1,02	71,84
Показники стану оборотних активів						
Коефіцієнт забезпеченості оборотних коштів	0,26	0,27	0,28	0,39	0,42	161,11
Коефіцієнт забезпеченості запасів	0,60	0,41	0,49	0,74	0,89	148,20
Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів	0,02	0,01	0,00	0,01	0,05	295,41
Показники стану основного капіталу						
Коефіцієнт реальної вартості майна	0,50	0,68	0,60	0,58	0,54	106,80
Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні	0,16	0,10	0,06	0,12	0,13	80,70
Коефіцієнт накопичення амортизації	0,04	0,12	0,20	0,17	0,25	590,01
Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів	3,90	7,17	12,33	7,17	6,66	170,83

Динаміка показників структури капіталу ТОВ «Нова Зоря Дніпра» у 2020–2024 рр. свідчить про зміну фінансової моделі підприємства від підвищеної залежності від залученого капіталу до поступового зміцнення фінансової стійкості. У 2020–2022 рр. коефіцієнт автономії знизився з 0,41 до

0,34, тоді як коефіцієнти концентрації залученого капіталу та фінансового ризику зросли, що вказує на активніше використання позикових ресурсів для підтримання діяльності в умовах нестабільного середовища. Починаючи з 2023 р., спостерігається зворотна тенденція: зростання автономії до 0,49 у 2024 р. та зниження фінансового ризику до 1,02, що свідчить про нарощування власного капіталу і зменшення боргового навантаження.

Показники стану оборотних активів ТОВ «Нова Зоря Дніпра» демонструють стійку позитивну динаміку. Зростання коефіцієнта забезпеченості оборотних коштів до 0,42 та забезпеченості запасів до 0,89 у 2024 р. відображає підвищення частки власних джерел у фінансуванні поточної діяльності й покращення управління оборотним капіталом. Хоча коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів залишається низьким, його зростання у 2024 р. свідчить про певне підвищення фінансової гнучкості підприємства.

Динаміка показників основного капіталу ТОВ «Нова Зоря Дніпра» має більш неоднозначний характер. Коливання коефіцієнта реальної вартості майна та частки основних засобів у активах свідчать про нерівномірність інвестиційної активності, тоді як суттєве зростання коефіцієнта накопичення амортизації вказує на старіння основних засобів і формування внутрішніх джерел для їх оновлення. Зміни співвідношення оборотних і необоротних активів відображають переорієнтацію на підтримання ліквідності з подальшою стабілізацією структури активів. У цілому тенденції 2023–2024 рр. підтверджують покращення фінансово-економічної стійкості та зниження рівня ризиків підприємства.

Аналіз показників ліквідності та платоспроможності ТОВ «Нова Зоря Дніпра» (рис. 2.1) за 2020–2024 рр. свідчить про поступове покращення здатності підприємства виконувати свої поточні зобов'язання. Коефіцієнт абсолютної ліквідності протягом 2020–2023 рр. мав нульові значення, що вказує на відсутність або мінімальний обсяг абсолютно ліквідних активів і орієнтацію підприємства на використання менш ліквідних форм оборотних

коштів. У 2024 р. зростання показника до 0,1 свідчить про формування грошових резервів і підвищення миттєвої платоспроможності, що є позитивною тенденцією, незважаючи на його відносно низький рівень.

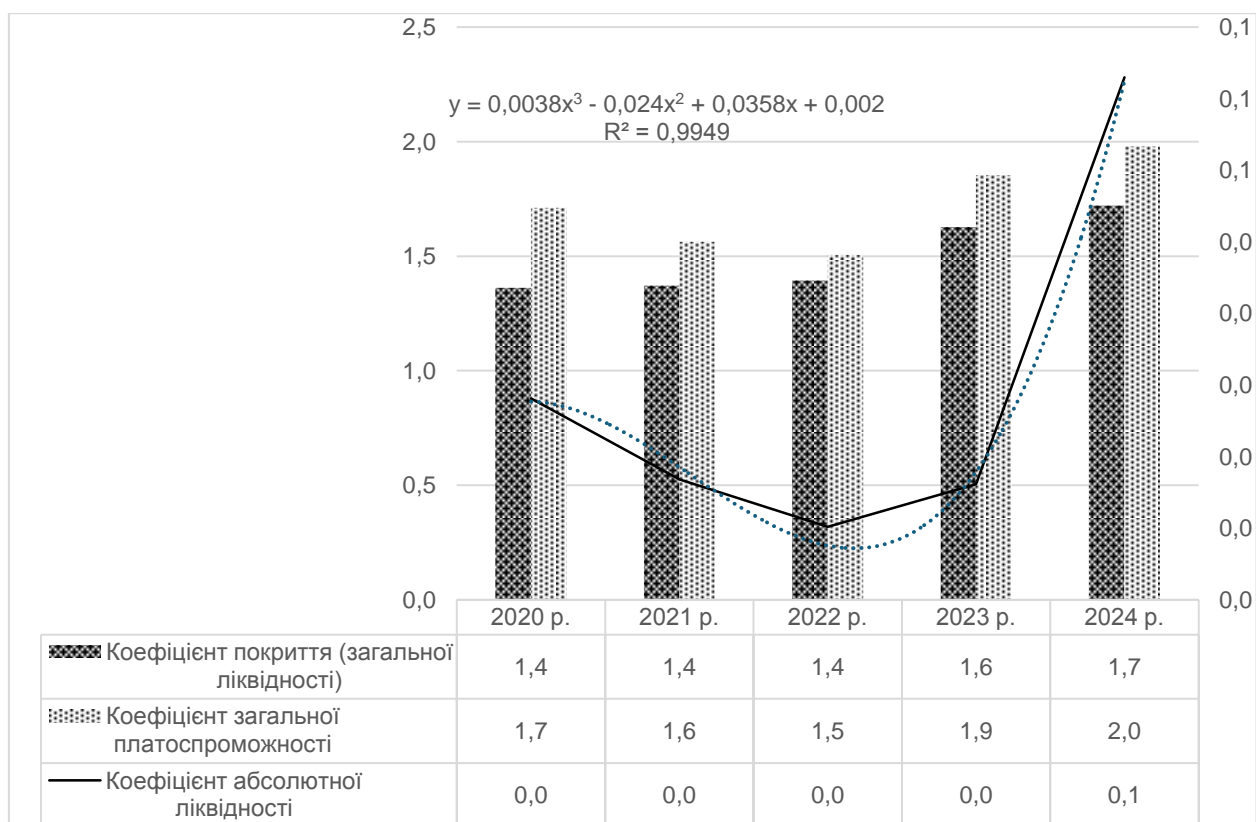

Рис. 2.1. Оцінка ліквідності та платоспроможності ТОВ «Нова Зоря Дніпра»

Коефіцієнт покриття протягом 2020–2022 рр. залишався стабільним на рівні 1,4, що характеризує достатню, але обмежену здатність підприємства погашати поточні зобов'язання за рахунок оборотних активів. Починаючи з 2023 р., спостерігається його зростання до значення 1,7 п. у 2024 р., що свідчить про покращення структури оборотних активів і зниження ризиків втрати ліквідності. Аналогічну позитивну динаміку має коефіцієнт загальної платоспроможності, який після зниження у 2021–2022 рр. зріс до 2,0 п. у 2024 р., що відображає підвищення фінансової стійкості підприємства та зростання його здатності виконувати зобов'язання в довгостроковій перспективі.

Таким чином, ТОВ «Нова Зоря Дніпра» характеризується як високотехнологічне та конкурентоспроможне підприємство харчової промисловості з розвиненою виробничою базою, широкою продуктною лінійкою та стабільними позиціями на внутрішньому ринку. Його успішна діяльність забезпечується поєднанням інноваційного підходу, ефективної системи управління якістю та цілеспрямованої орієнтації на потреби споживачів.

2.2. Організація облікової роботи на досліджуваному підприємстві

З огляду на масштаби діяльності та широту асортименту продукції, організація бухгалтерського обліку на ТОВ «Нова Зоря Дніпра» передбачає чітку структуру облікових процесів та розподіл функцій серед персоналу. Підприємство веде комплексний облік витрат на виробництво, роздрібну та оптову торгівлю, а також фінансово-господарську діяльність у цілому, що обумовлює необхідність розподілу обов'язків між спеціалістами з різною кваліфікацією та досвідом. Структура бухгалтерської служби побудована таким чином, щоб забезпечити ефективний контроль за рухом матеріальних ресурсів, облік нарахувань та витрат, а також формування достовірної фінансової звітності відповідно до вимог законодавства.

У складі бухгалтерії працює група фахівців, яка включає головного бухгалтера, старших бухгалтерів та спеціалістів із ведення окремих видів обліку. Головний бухгалтер несе відповідальність за загальне управління обліком, правильність відображення операцій у системі, своєчасність подання звітності та контроль за дотриманням облікової політики підприємства. Старші бухгалтери відповідають за виробничий облік, облік витрат на собівартість продукції, облік розрахунків із постачальниками та покупцями, а також за узгодження та контроль первинних документів. Бухгалтери-аналітики ведуть облік матеріалів, палива та енергоресурсів, контролюють

запаси готової продукції, формують внутрішню звітність та беруть участь у складанні калькуляції собівартості продукції. Особлива увага приділяється правильному розподілу прямих і непрямих витрат між видами продукції, що є необхідною умовою для об'єктивного визначення собівартості та оцінки ефективності виробничих процесів.

Важливим інструментом організації облікової роботи є наказ про облікову політику підприємства, який регламентує методи ведення бухгалтерського обліку та порядок формування інформації про витрати. У контексті обліку виробничих витрат та калькуляції собівартості продукції наказ повинен визначати порядок оцінки матеріальних ресурсів, нормування витрат сировини та палива, включення прямих і загальновиробничих витрат до собівартості продукції, а також методи обліку заробітної плати, відрахувань на соціальні потреби та інших витрат, пов'язаних з виробництвом. Також у наказі слід закріпити підходи до калькулювання продукції, порядок складання виробничих калькуляцій, ведення внутрішніх регістрів обліку витрат та формування управлінської звітності. Усе це створює єдині стандарти обліку на підприємстві та забезпечує узгодженість між бухгалтерським, податковим і управлінським обліком.

Ведення обліку здійснюється за допомогою сучасних автоматизованих систем. На підприємстві застосовується програмний комплекс «БАС Бухгалтерія», який дозволяє вести оперативний і регламентований облік виробничих витрат, матеріальних запасів, розрахунків із постачальниками та покупцями, заробітної плати та інших витрат. Формування фінансової та податкової звітності здійснюється у системі «Медку», що забезпечує інтеграцію даних бухгалтерського обліку, контроль коректності облікових записів і своєчасне подання звітності до органів державної влади. Використання автоматизованих систем підвищує точність обліку, зменшує ризик помилок і дозволяє отримувати аналітичну інформацію для прийняття управлінських рішень у режимі реального часу.

Щодо податкової складової, підприємство є платником податків і зборів відповідно до чинного законодавства України. Основними обов'язковими платежами є податок на додану вартість, податок на прибуток підприємств, податки та внески на фонд оплати праці, акцизні збори за певні види продукції, а також місцеві збори та інші обов'язкові платежі. Підприємство забезпечує своєчасне нарахування, сплату та відображення у бухгалтерському обліку цих податків, що дозволяє уникати штрафних санкцій і забезпечує фінансову дисципліну. Особлива увага приділяється правильності податкового обліку витрат, що входять до собівартості продукції, оскільки це безпосередньо впливає на формування податкового зобов'язання та фінансовий результат діяльності.

Таким чином, організація облікової роботи на ТОВ «Нова Зоря Дніпра» відповідає масштабам і специфіці виробництва, поєднує ефективний розподіл обов'язків серед бухгалтерів із сучасними автоматизованими інформаційними системами, забезпечує достовірність даних про витрати, калькуляцію собівартості продукції та правильне формування податкової звітності. Така структура обліку створює основу для оперативного управління витратами, контролю за фінансовими потоками і підвищення ефективності виробничих і комерційних процесів підприємства.

2.3. Стан обліку витрат на виробництво як бази для калькулювання собівартості продукції

Стан обліку витрат на виробництво на сучасному підприємстві, такому як ТОВ «Нова Зоря Дніпра», є ключовою основою для калькулювання собівартості продукції та оцінки ефективності виробничих процесів. Облік витрат забезпечує своєчасне й достовірне відображення всіх ресурсів, що використовуються у виробництві, включаючи сировину, матеріали, паливо, електроенергію, оплату праці та інші прямі й непрямі витрати. Організація

обліку витрат передбачає розподіл функцій між спеціалістами бухгалтерії, що дозволяє контролювати рух ресурсів на кожному етапі виробництва та формувати точну інформацію для розрахунку собівартості продукції.

На ТОВ «Нова Зоря Дніпра» облік витрат ведеться в автоматизованій інформаційній системі БАС Бухгалтерія, що забезпечує інтеграцію даних із виробничих ділянок, складів сировини, цехів переробки та відділу збуту. Кожна виробнича операція документально підтверджується первинними документами, такими як накладні на матеріали, виробничі звіти, наряди на роботи та журнали обліку палива. Паралельно ведеться контроль за нормами витрат матеріалів і технологічними картами, що визначають кількість ресурсів, необхідну для виготовлення конкретних видів продукції. Такий підхід дозволяє не лише забезпечити точність обліку, а й своєчасно виявляти відхилення фактичного використання ресурсів від планового, що є критично важливим для управління собівартістю продукції.

Основною метою ведення обліку витрат є формування бази для калькулювання собівартості продукції. Калькуляція на підприємстві здійснюється як за видами продукції, так і за технологічними операціями, що дозволяє визначати собівартість кожного виробу та оцінювати рентабельність виробничих процесів. На основі даних обліку витрат проводиться розподіл прямих і непрямих витрат між видами продукції, що дозволяє одержувати точні калькуляції собівартості та визначати внутрішньогосподарські резерви зниження витрат.

Інформаційні потоки при обліку витрат на виробництво як бази для калькулювання собівартості продукції наведено на рис. 2.2. Виробничі підрозділи формують первинні документи про використання ресурсів, які надходять у бухгалтерію для відображення у регістрах обліку. Далі ці дані обробляються для складання калькуляцій собівартості продукції та формування внутрішньої управлінської звітності. Остаточна інформація використовується для підготовки фінансової та податкової звітності, яка формується в системі «М.е.doc», що дозволяє забезпечити інтеграцію

бухгалтерського та податкового обліку та своєчасне подання звітності в органи державної влади.

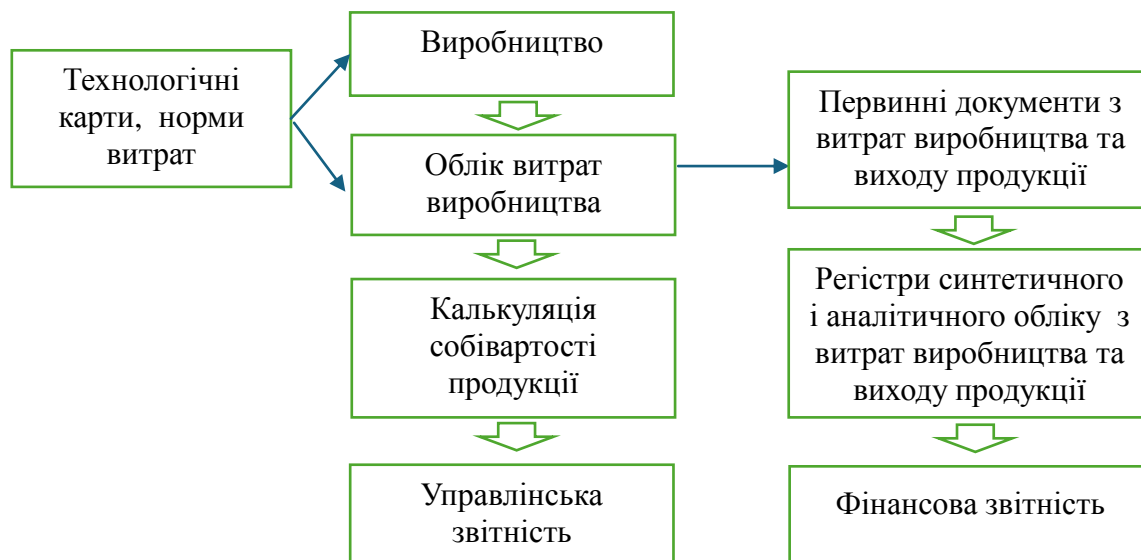

Рис. 2.2. Інформаційні потоки при обліку витрат на виробництво як бази для калькулювання собівартості продукції

Особливу увагу на підприємстві приділяють контролю за точністю нормування ресурсів і правильністю розподілу витрат на виробництво. Норми витрат сировини, палива та матеріалів затверджуються технологічними картами та внутрішніми положеннями підприємства. Це дозволяє забезпечити облік фактичних витрат і своєчасно коригувати планові показники, що особливо важливо при великій номенклатурі продукції – на ТОВ «Нова Зоря Дніпра» це понад 340 найменувань готових виробів, включаючи варені, напівкопчені, сирокпчені та сиров'ялені ковбаси, сосиски, сардельки та м'ясні делікатеси.

Крім ведення бухгалтерського обліку, підприємство здійснює контроль за податковими зобов'язаннями, що безпосередньо пов'язані з витратами на виробництво. Це передусім податок на додану вартість (ПДВ), податок на прибуток, податки та внески на фонд оплати праці, а також інші обов'язкові

платежі. Коректне відображення витрат у бухгалтерському та податковому обліку дозволяє формувати достовірну податкову базу та уникати штрафних санкцій, одночасно забезпечуючи об'єктивність калькуляції собівартості продукції.

Таким чином, стан обліку витрат на виробництво на ТОВ «Нова Зоря Дніпра» характеризується високим рівнем автоматизації, розвиненою системою контролю за витратами, чітким розподілом обов'язків у бухгалтерії та інтеграцією даних з виробничих підрозділів до систем управлінської та фінансової звітності. Виробничі підрозділи формують первинні документи про використання ресурсів, які надходять у бухгалтерію для відображення у регістрах обліку. Далі ці дані обробляються для складання калькуляцій собівартості продукції та формування внутрішньої управлінської звітності, що забезпечує формування достовірної бази для калькулювання собівартості продукції, управління витратами та прийняття обґрунтованих економічних рішень щодо ефективності виробництва та оптимізації ресурсів.

2.4. Методичні аспекти розрахунку основних видів продукції на досліджуваному підприємстві

Методика розрахунку собівартості продукції на ТОВ «Нова Зоря Дніпра» ґрунтується на комплексному підході до обліку виробничих витрат та калькулювання основних видів продукції, який враховує специфіку м'ясопереробного виробництва, особливості асортименту та вимоги законодавства. Основними об'єктами калькулювання є ковбасні вироби різного ступеня копчення, сардельки, сосиски, шинки та м'ясні делікатеси, що разом формують понад 340 найменувань продукції. Собівартість кожного виду продукції формується на підставі повного обліку прямих і непрямих витрат, що виникають у процесі її виробництва, включаючи витрати на сировину та матеріали, паливо й енергію, заробітну плату персоналу,

відрахування на соціальні потреби, амортизацію обладнання та загальновиробничі витрати.

Першим етапом розрахунку є визначення прямої собівартості продукції. Прямі витрати включають сировину та матеріали, використані у виготовленні конкретного продукту, а також заробітну плату безпосередньо задіяного виробничого персоналу. Для обліку матеріальних витрат підприємство застосовує технологічні карти та встановлені норми витрат сировини на кожен вид продукції, що дозволяє враховувати втрати під час переробки та забезпечує точність калькуляцій. Витрати на оплату праці обчислюються на основі норм часу, передбачених технологічними картами, та тарифних ставок виробничого персоналу.

Непрямі витрати, які включають загальновиробничі витрати, амортизацію обладнання, витрати на енергоносії, паливо та утримання виробничих приміщень, розподіляються між видами продукції пропорційно базі розподілу, що визначається за обсягом виробництва, трудовитратами або вартістю використаних матеріалів. Такий підхід дозволяє забезпечити справедливий розподіл накладних витрат і одержати об'єктивну собівартість продукції. Розрахунок непрямих витрат та їх включення до калькуляції ведеться відповідно до затвердженої на підприємстві облікової політики та внутрішніх методичних документів.

Для більш точного визначення собівартості окремих видів продукції застосовується калькуляція за видами продукції та за технологічними операціями. Кожен виробничий цикл фіксується у бухгалтерській системі «БАС Бухгалтерія», де на підставі первинних документів формуються регістри обліку витрат. Далі ці дані використовуються для складання виробничих калькуляцій, у яких відображаються прямі та непрямі витрати, сума витрат на одиницю продукції та її планова і фактична собівартість. Калькуляції дозволяють порівнювати фактичні витрати з нормативними та виявляти відхилення, що дає змогу керівництву своєчасно приймати

управлінські рішення щодо оптимізації виробничих процесів та зниження собівартості.

Особливістю обліку витрат на ТОВ «Нова Зоря Дніпра» є поєднання кількісного та вартісного обліку сировини та матеріалів. Кількісний облік ведеться у виробничих журналах та технологічних картах, що фіксують фактичне використання кожного виду сировини, втрати при переробці та готову продукцію. Вартісний облік здійснюється у БАС Бухгалтерія, де визначаються витрати за фактичною ціною сировини, тарифними ставками працівників та іншими витратами. На основі цих даних формується точна собівартість кожного виробу, що забезпечує достовірність фінансової та управлінської звітності. Розрахунок собівартості основних видів продукції ТОВ «Нова Зоря Дніпра» наведено в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Розрахунок собівартості основних видів продукції
ТОВ «Нова Зоря Дніпра»

	Ковбаса варена	Ковбаса напівкопчена	Сардельки	Сосиски	Шинка варена
Калькуляційна одиниця	1 кг	1 кг	1 кг	1 кг	1 кг
Прямі матеріальні витрати, грн	80	90	60	55	120
Пряма заробітна плата, грн	15	16	12	10	20
Відрахування на соц. потреби, грн	4	4,5	3	2,5	5
Загальновиробничі витрати, грн	10	12	8	7	15
Разом витрат, грн	109	122,5	83	74,5	160
Кількість продукції, кг	1	1	1	1	1
Собівартість 1 кг / 1 од., грн	109	122,5	83	74,5	160

Підсумкові витрати на одиницю продукції визначаються як сума всіх зазначених статей, що дозволяє отримати повну картину витрат на виробництво. Собівартість одного кілограма або одиниці продукції обчислюється шляхом ділення загальної суми витрат на фактичну кількість

виготовленої продукції, що дає можливість точно оцінити вартість виробу та аналізувати ефективність використання ресурсів на підприємстві.

Для управлінських цілей інформація про собівартість продукції подається у формі внутрішньої звітності та аналітичних довідок, які дозволяють оцінювати рентабельність окремих видів продукції, ефективність використання ресурсів і визначати резерви зниження витрат. Особливу увагу приділяють контролю відхилень фактичних витрат від планових, що дозволяє виявляти проблемні ділянки виробництва та оперативно коригувати технологічні процеси.

Таким чином, методика розрахунку собівартості продукції на ТОВ «Нова Зоря Дніпра» поєднує нормативний та фактичний підходи до обліку витрат, включає облік прямих і непрямих витрат, застосування технологічних карт і норм витрат, використання автоматизованої системи БАС Бухгалтерія та формування аналітичних даних для управлінських рішень. Для управлінських цілей інформація про собівартість продукції подається у формі внутрішньої звітності та аналітичних довідок, які дозволяють оцінювати рентабельність окремих видів продукції, ефективність використання ресурсів і визначати резерви зниження витрат. Такий підхід забезпечує достовірну базу для калькуляції собівартості продукції, контролю за ефективністю виробництва та оптимізації ресурсів, що є ключовим фактором конкурентоспроможності підприємства на ринку м'ясної продукції.

Висновки до розділу 2

1. ТОВ «Нова Зоря Дніпра» є сучасним виробничим підприємством харчової промисловості, яке спеціалізується на виготовленні широкого асортименту м'ясних продуктів та належить до провідних виробників ковбасних виробів в Україні. Підприємство має значні виробничі потужності, які постійно модернізуються завдяки впровадженню нового технологічного

обладнання. Це забезпечує можливість розширення асортименту та покращення якості продукції. Підприємство активно поєднує сучасні технології виробництва з принципами клієнтоорієнтованості, що проявляється у постійному вивченні потреб споживачів, гнучкому формуванні асортиментної політики та підтримці високого рівня сервісу. ТОВ «Нова Зоря Дніпра» реалізує свою продукцію як через оптові продажі, так і через роздрібну торгівлю, що забезпечує збалансований розвиток каналів збуту та зміцнення позицій на національному ринку.

2. Узагальнюючи результати аналізу фінансових показників ТОВ «Нова Зоря Дніпра» за 2020–2024 рр., можна зробити висновок про поступову стабілізацію та покращення фінансового стану підприємства. У 2020–2022 рр. спостерігалось зростання частки залученого капіталу та зниження окремих показників платоспроможності, що свідчить про підвищене навантаження на фінансові ресурси в цей період. Починаючи з 2023 р., відбувається покращення структури капіталу за рахунок зростання частки власних коштів і зниження фінансового ризику. Позитивна динаміка показників ліквідності та оборотних активів вказує на підвищення здатності підприємства своєчасно виконувати поточні зобов'язання. Водночас зміни у структурі необоротних активів і зростання накопиченої амортизації свідчать про потребу в подальшому оновленні основних засобів. Загалом фінансові показники підприємства демонструють тенденцію до вирівнювання та зростання ефективності використання ресурсів.

3. Організація облікової роботи на ТОВ «Нова Зоря Дніпра» повністю відповідає масштабам та специфіці виробничої діяльності підприємства і забезпечує системний підхід до ведення фінансового обліку. Вона поєднує чіткий розподіл обов'язків серед працівників бухгалтерії з використанням сучасних автоматизованих інформаційних систем, що дозволяє оперативно реєструвати господарські операції, вести аналітичний облік по видах продукції та контролювати витрати на всіх етапах виробничого процесу. Така організаційна структура забезпечує достовірність даних про фактичні

витрати, правильність калькуляції собівартості продукції, а також своєчасне і коректне формування податкової звітності відповідно до чинного законодавства. Завдяки впровадженню автоматизованих процедур обліку підприємство отримує можливість оперативного аналізу фінансових показників, контролю за рухом грошових коштів та матеріальних ресурсів, що сприяє підвищенню ефективності виробничих та комерційних процесів.

4. Стан обліку витрат на виробництво на ТОВ «Нова Зоря Дніпра» характеризується високим рівнем автоматизації, розвиненою системою контролю за витратами, чітким розподілом обов'язків у бухгалтерії та інтеграцією даних з виробничих підрозділів до систем управлінської та фінансової звітності. Виробничі підрозділи формують первинні документи про використання ресурсів, які надходять у бухгалтерію для відображення у регістрах обліку. Далі ці дані обробляються для складання калькуляцій собівартості продукції та формування внутрішньої управлінської звітності, що забезпечує формування достовірної бази для калькулювання собівартості продукції, управління витратами та прийняття обґрунтованих економічних рішень щодо ефективності виробництва та оптимізації ресурсів.

5. Методика розрахунку собівартості продукції на ТОВ «Нова Зоря Дніпра» поєднує нормативний та фактичний підходи до обліку витрат, включає облік прямих і непрямих витрат, застосування технологічних карт і норм витрат, використання автоматизованої системи «БАС Бухгалтерія» та формування аналітичних даних для управлінських рішень. Для управлінських цілей інформація про собівартість продукції подається у формі внутрішньої звітності та аналітичних довідок, які дозволяють оцінювати рентабельність окремих видів продукції, ефективність використання ресурсів і визначати резерви зниження витрат. Такий підхід забезпечує достовірну базу для калькуляції собівартості продукції, контролю за ефективністю виробництва та оптимізації ресурсів, що є ключовим фактором конкурентоспроможності підприємства на ринку м'ясної продукції.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ РОЗРАХУНКУ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ

3.1. Аналіз собівартості основних видів продукції на досліджуваному підприємстві

Собівартість продукції є одним із ключових показників ефективності виробничої діяльності підприємства, оскільки безпосередньо впливає на формування прибутку, цінової політики та загальної фінансової стабільності. На досліджуваному підприємстві основними видами продукції є ковбаса варена, ковбаса напівкопчена, сардельки, сосиски та шинка варена, при цьому облік собівартості ведеться за калькуляційними одиницями – 1 кг продукції.

За результатами аналізу витрат на виробництво продукції, собівартість ковбаси вареної складає 109 грн за 1 кг. Основну частку в структурі витрат займають прямі матеріальні витрати – 80 грн, що становить близько 73,4% від загальної собівартості. Пряма заробітна плата та відрахування на соціальні потреби становлять 15 грн та 4 грн відповідно, що свідчить про достатньо помірний рівень оплати праці у структурі витрат. Загальновиробничі витрати складають 10 грн, або приблизно 9,2% від собівартості, що вказує на помірний рівень накладних витрат при виробництві даного виду продукції (рис. 3.1).

Ковбаса напівкопчена має собівартість 122,5 грн за 1 кг, що є найвищим показником серед ковбасних виробів. Прямі матеріальні витрати складають 90 грн, що становить 73,5% від загальної собівартості. Витрати на оплату праці та відрахування на соціальні потреби – 16 грн та 4,5 грн відповідно. Загальновиробничі витрати досягають 12 грн. Порівняно з ковбасою вареною, собівартість напівкопченої ковбаси зростає переважно через вищі витрати на сировину та додаткову обробку продукту, що пов'язано із

специфікою технологічного процесу, включаючи копчення та триваліший цикл виробництва.

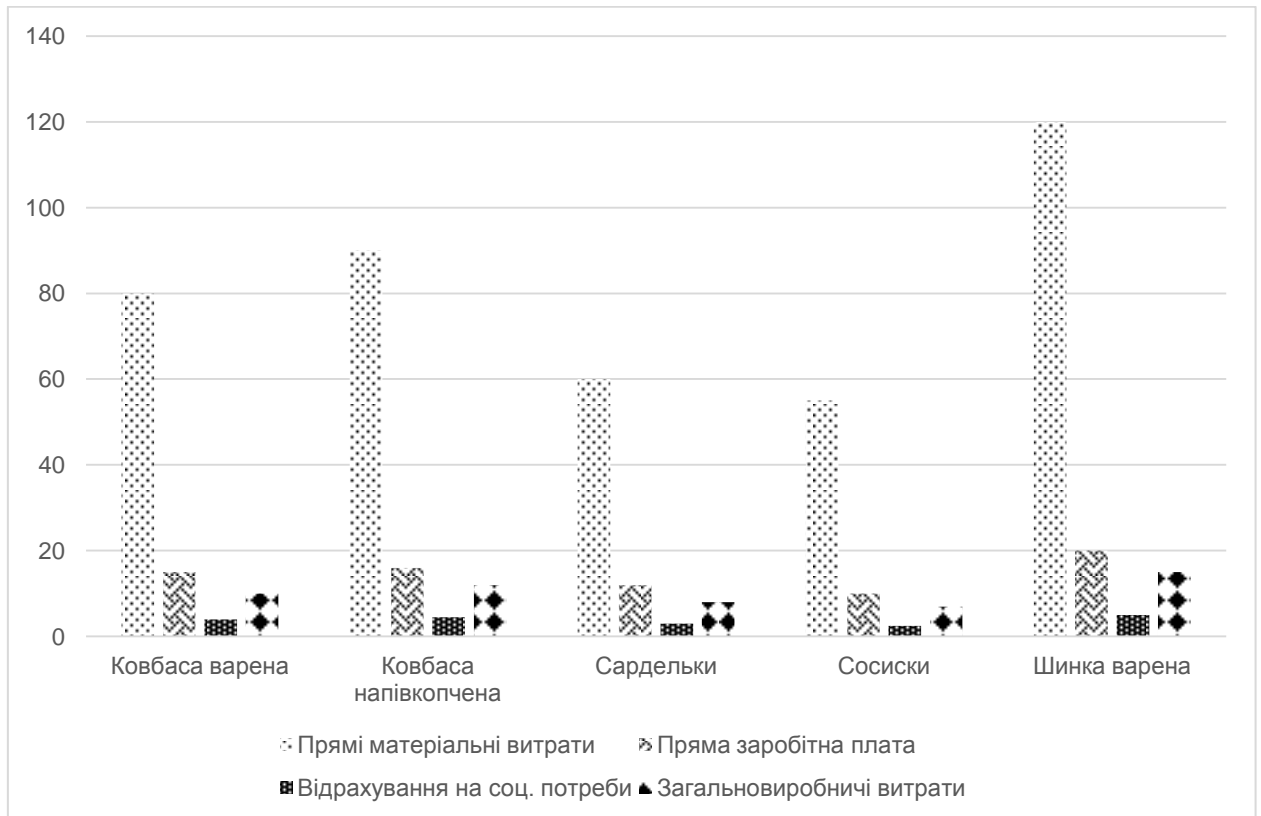

Рис. 3.1. Рівень витрат на виробництво продукції ТОВ «Нова Зоря Дніпра»

Сардельки та сосиски мають меншу собівартість – 83 грн та 74,5 грн за 1 кг відповідно. У цих продуктах частка матеріальних витрат менша порівняно з ковбасними виробами, що пояснюється використанням більш доступної сировини та менш ресурсомістких технологічних операцій. Зокрема, прямі матеріальні витрати у сардельках складають 60 грн, у сосисках – 55 грн, тоді як оплата праці та соціальні відрахування мають невелику питому вагу, що свідчить про високу ефективність організації робочих процесів на підприємстві при виробництві цих видів продукції. Загальновиробничі витрати на ці види продукції також відносно невисокі – 8 грн для сардельок та 7 грн для сосисок.

Шинка варена має найвищу собівартість серед усіх видів продукції – 160 грн за 1 кг. Основними факторами високої собівартості є значні витрати

на сировину – 120 грн, що становить 75% загальної собівартості, а також відносно високі витрати на оплату праці (20 грн) та соціальні відрахування (5 грн). Загальновиробничі витрати складають 15 грн. Порівняно з іншими видами продукції, шинка варена потребує більш тривалого технологічного циклу, спеціального обладнання та додаткових етапів обробки, що і пояснює збільшення собівартості.

Для більш детального ознайомлення зі структурою витрат на основні види продукції наведено таблицю 3.1 питомої ваги кожного елемента у загальній собівартості, що дає змогу наочно порівняти особливості формування витрат у різних продуктах.

Таблиця 3.1

Структура витрат на виробництво продукції
в ТОВ «Нова Зоря Дніпра»

Вид продукції	Питома вага в структурі витрат, %			
	Прямі матеріальні витрати	Пряма заробітна плата	Відрахування на соцзаходи	Загально-виробничі витрати
Ковбаса варена	73,4	13,8	3,7	9,2
Ковбаса напівкопчена	73,5	13,1	3,7	9,8
Сардельки	72,3	14,5	3,6	9,6
Сосиски	73,8	13,4	3,4	9,4
Шинка варена	75	12,5	3,1	9,4

Аналіз структури собівартості показує, що на досліджуваному підприємстві домінують прямі матеріальні витрати, які формують понад 70% від загальної собівартості більшості видів продукції. Це вказує на високий вплив цін на сировину на фінансові результати підприємства. Пряма заробітна плата та соціальні відрахування мають стабільну питому вагу і незначно впливають на коливання собівартості, що свідчить про відносну оптимізацію трудових витрат і ефективне планування робочого часу. Загальновиробничі витрати складають близько 7–10% у більшості виробів, що свідчить про контрольованість накладних витрат та ефективну організацію виробничих процесів.

Порівняльний аналіз собівартості свідчить про те, що найбільший потенціал для зниження витрат і підвищення прибутковості підприємства має продукція з високою часткою матеріальних витрат – ковбасні вироби та шинка варена. Оптимізація закупівель сировини, впровадження економії ресурсів у технологічних процесах і підвищення продуктивності праці дозволяє зменшити собівартість продукції і підвищити конкурентоспроможність.

Таким чином, на основі аналізу собівартості можна зробити висновок, що ТОВ «Нова Зоря Дніпра» веде контрольовану та ефективну облікову політику, яка забезпечує достовірну калькуляцію витрат, дозволяє планувати виробничі та фінансові результати і визначати пріоритети щодо оптимізації виробничих процесів. Різниця у собівартості різних видів продукції зумовлена технологічними особливостями та структурою матеріальних витрат, що повинно враховуватися при формуванні цінової політики та управлінні рентабельністю продукції.

3.2. Стан контролю за правильністю розрахунку собівартості продукції на досліджуваному підприємстві

Правильність визначення собівартості продукції є одним із ключових факторів ефективного управління витратами та фінансовими результатами підприємства. На ТОВ «Нова Зоря Дніпра» контроль за розрахунком собівартості організований відповідно до діючих нормативних вимог бухгалтерського обліку та внутрішніх регламентів підприємства, що забезпечує достовірність облікових даних і формування точних калькуляцій.

Процес контролю включає декілька рівнів перевірки, які охоплюють як первинні документи, так і розрахунки собівартості на різних етапах виробництва (рис. 3.2). На початковому етапі перевіряється правильність оформлення первинних документів, таких як накладні на сировину, відомості

про використання матеріалів, журнали обліку робочого часу та відрахувань на соціальні потреби. Ця перевірка дозволяє своєчасно виявляти помилки, неточності або пропуски у документації, що є важливим для подальшого правильного визначення собівартості продукції.

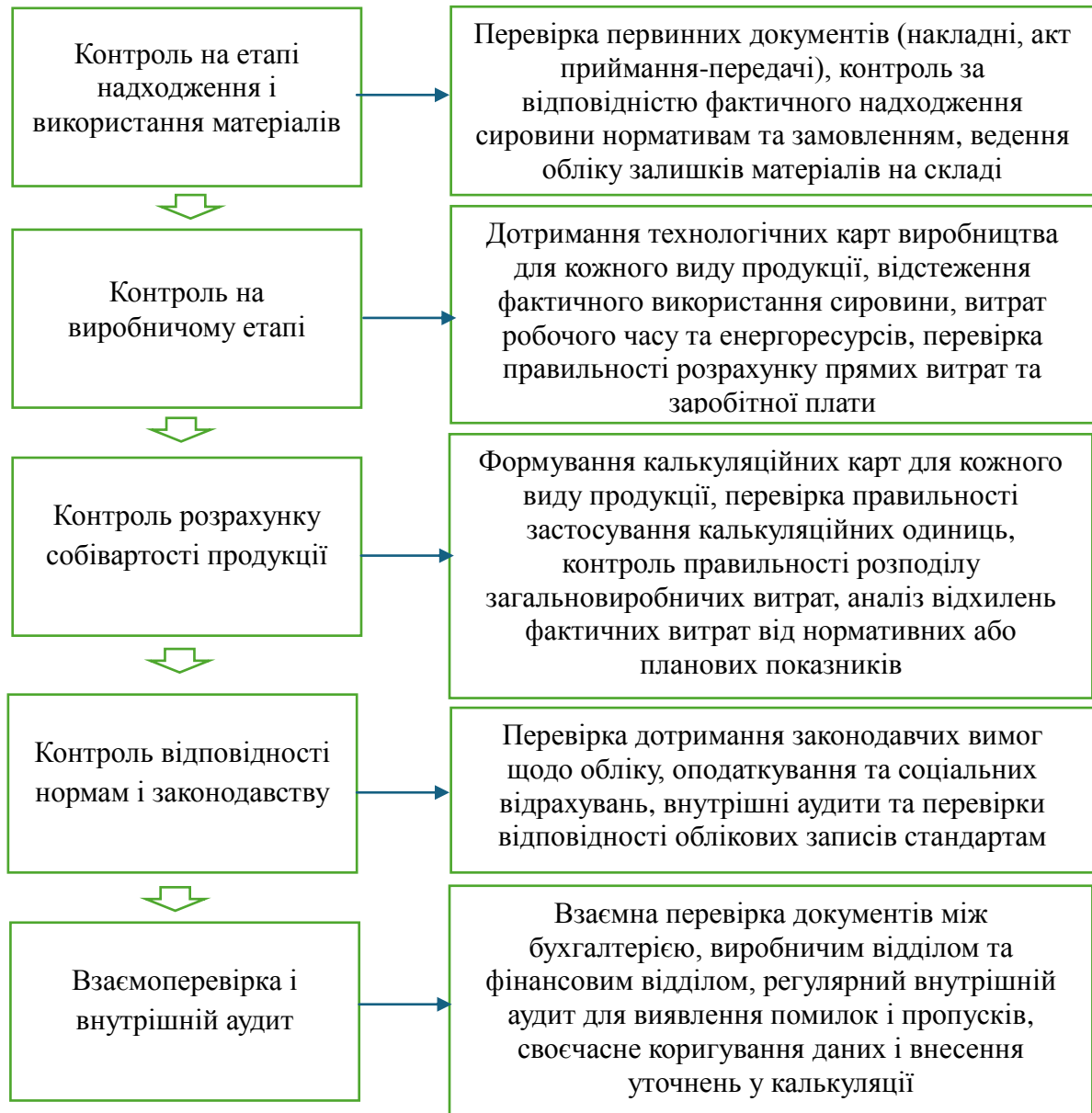

Рис. 3.2. Контрольні заходи в ТОВ «Нова Зоря Дніпра» в частині обліку витрат на виробництво та розрахунок собівартості продукції

Наступний рівень контролю здійснюється безпосередньо у процесі калькуляції. Для кожного виду продукції визначаються прямі матеріальні

витрати, заробітна плата, соціальні відрахування та загальновиробничі витрати. На цьому етапі бухгалтерія перевіряє відповідність витрат нормативам і технологічним картам виробництва, а також коректність застосування калькуляційних одиниць. Наприклад, при виробництві ковбасних виробів облік ведеться за 1 кг продукції, що дозволяє зіставляти витрати на різні партії продукції і забезпечує точність розрахунку.

Для підвищення точності та оперативності контролю підприємство активно використовує автоматизовані інформаційні системи. Спеціальні програмні модулі дозволяють інтегрувати дані з обліку матеріалів, робочого часу, накладних витрат та фінансової звітності, що зменшує ризик помилок і скорочує час на перевірку. Завдяки такій системі можливе формування калькуляцій собівартості у режимі реального часу, а також автоматичне відстеження відхилень від нормативних показників.

Особливу увагу на підприємстві приділяють контролю за правильністю розподілу загальновиробничих витрат. Встановлені методики дозволяють пропорційно розподіляти накладні витрати між видами продукції відповідно до обсягів виробництва, трудомісткості та використання виробничих ресурсів. Це дозволяє уникнути спотворення собівартості окремих продуктів і забезпечує точне визначення витрат на кожну одиницю продукції.

Ще одним важливим елементом контролю є аналіз відхилень фактичних витрат від нормативних або планових. Регулярне порівняння фактичних показників із запланованими дозволяє виявляти перевитрати сировини, неефективне використання робочого часу або невірний розрахунок накладних витрат. У разі виявлення відхилень бухгалтерія проводить внутрішнє розслідування причин, а керівництво підприємства отримує інформацію для прийняття управлінських рішень щодо оптимізації виробничих процесів.

Контроль також передбачає регулярну взаємоперевірку документів і калькуляцій між різними підрозділами підприємства. Взаємний контроль між виробничим відділом, бухгалтерією та фінансовим сектором дозволяє

забезпечити повноту даних та зменшити ризик помилок, що виникають через людський фактор або неузгодженість облікових процедур. Крім того, внутрішні аудити проводяться періодично, що сприяє підтриманню високого рівня достовірності інформації та відповідності обліку вимогам законодавства.

На підставі проведеного аналізу можна констатувати, що стан контролю за правильністю розрахунку собівартості на ТОВ «Нова Зоря Дніпра» характеризується високим рівнем організації. Використання поетапної перевірки, автоматизованих систем, аналізу відхилень та взаємоперевірки забезпечує достовірність даних, своєчасність їх отримання та оперативність управлінських рішень. Завдяки цьому підприємство може точно визначати собівартість продукції, планувати виробничі й фінансові показники, а також здійснювати контроль за ефективністю використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів.

Таким чином, контроль за розрахунком собівартості на ТОВ «Нова Зоря Дніпра» не обмежується лише бухгалтерським обліком, а є комплексною системою, яка охоплює всі етапи виробничого процесу і забезпечує достовірність та точність фінансової інформації, необхідної для управління підприємством і прийняття стратегічних рішень щодо підвищення ефективності діяльності.

3.3. Оптимізація розрахунку собівартості продукції на підприємстві

На сучасному етапі ефективного управління виробничими підприємствами точність визначення собівартості продукції є ключовим чинником, який забезпечує достовірність облікових даних, контроль за витратами та прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Для ТОВ «Нова Зоря Дніпра», що спеціалізується на виробництві ковбасних виробів, розрахунок собівартості продукції автоматизовано за допомогою системи

BAS Бухгалтерія, що дозволяє оперативно отримувати дані про фактичні витрати на матеріали, заробітну плату, соціальні відрахування та загальновиробничі витрати.

Попри автоматизацію, оптимізація процесу розрахунку собівартості передбачає впровадження алгоритму аналітично-контрольного супроводу, який забезпечує комплексну перевірку даних на всіх етапах виробничого циклу (рис. 3.3).

Рис. 3.3. Алгоритм аналітично-контрольного супроводу розрахунку собівартості продукції на підприємстві

Основою цього алгоритму є поетапний контроль, що включає перевірку первинних документів на надходження сировини та матеріалів, аналіз використання ресурсів у відповідності до технологічних карт, контроль правильності розподілу загальновиробничих витрат та оцінку відхилень

фактичної собівартості від нормативної або планової. Такий підхід дозволяє забезпечити достовірність даних, мінімізувати ризики помилок та перевитрат, а також підвищити обґрунтованість управлінських рішень.

На основі результатів аналітично-контрольного супроводу формується розроблений управлінський звіт, який інтегрується у «BAS Бухгалтерію» (таблиця 3.2).

Таблиця 3.2

Пропонована форма управлінського звіту «Оперативний контроль ефективності виробництва»

Вид продукції	Обсяг виробництва, кг	Використано сировини, кг	Вартість витрат на сировину, грн	Витрати робочого часу, год	Сума оплати парці, грн
Ковбаса варена	1000	1020	81 600	150	2 250
Ковбаса напівкопчена	800	820	73 800	120	1 920
Сардельки	600	610	36 600	80	960
Сосиски	700	710	39 050	90	1 125
Шинка варена	500	510	61 200	100	2 000

Продовження таблиці

Накладні витрати на одиницю, грн	Фактична собівартість, грн	Відхилення від нормативної, грн	Відхилення %	Продуктивність праці (кг/год)	Рентабельність одиниці, %
10	94 860	1 860	2,0	6,67	15,5
12	87 720	2 220	2,6	6,67	16,2
8	45 560	1 560	3,5	7,5	14,8
7	47 280	1 280	2,7	7,78	15,0
15	78 200	2 200	2,9	5,0	17,0

Цей звіт відображає фактичні витрати по кожному виду продукції, відхилення від планових показників, співвідношення прямих та накладних витрат, а також динаміку собівартості у розрізі виробничих підрозділів. Важливо, що управлінський звіт має двосторонній зв'язок з виробничим відділом: дані про фактичні витрати передаються автоматично з виробничих нарядів і журналів обліку, а інформація про планові обсяги та технологічні

норми від виробництва використовується для коригування калькуляцій та аналізу відхилень.

Отже, управлінський звіт на ТОВ «Нова Зоря Дніпра» поєднує в собі як бухгалтерські дані, так і виробничі показники, що дозволяє всебічно оцінювати ефективність процесів. Показник використаної сировини та її вартість відображає фактичні витрати матеріалів на виробництво конкретного виду продукції, що дає змогу виявляти перевитрати та контролювати точність дотримання технологічних карт. Витрати робочого часу і розрахована на їх основі вартість заробітної плати дозволяють аналізувати продуктивність праці і оцінювати ефективність використання трудових ресурсів у режимі реального часу. Накладні витрати на одиницю продукції інтегрують загальні виробничі витрати в аналітичну картину, забезпечуючи точне визначення фактичної собівартості та порівняння її з нормативними або плановими показниками, що дозволяє своєчасно виявляти відхилення. Фактична собівартість і відхилення від планової собівартості дозволяють приймати обґрунтовані управлінські рішення щодо оптимізації виробничих процесів і коригування ресурсного забезпечення.

Показник продуктивності праці, виражений у кілограмах продукції на годину, дає змогу оцінювати ефективність роботи персоналу та визначати резерви підвищення продуктивності. Нарешті, рентабельність одиниці продукції відображає економічну ефективність виробництва конкретного виду продукції, що дозволяє керівництву приймати стратегічні рішення щодо пріоритетності випуску тих чи інших продуктів і формувати ефективну виробничу політику. Завдяки інтеграції цього звіту з BAS Бухгалтерією та виробничим плануванням, керівництво отримує можливість оперативного управління витратами, контролю за ресурсами і підвищення загальної ефективності виробництва. Методика інтеграції управлінського звіту в BAS наведена на рис. 3.4.

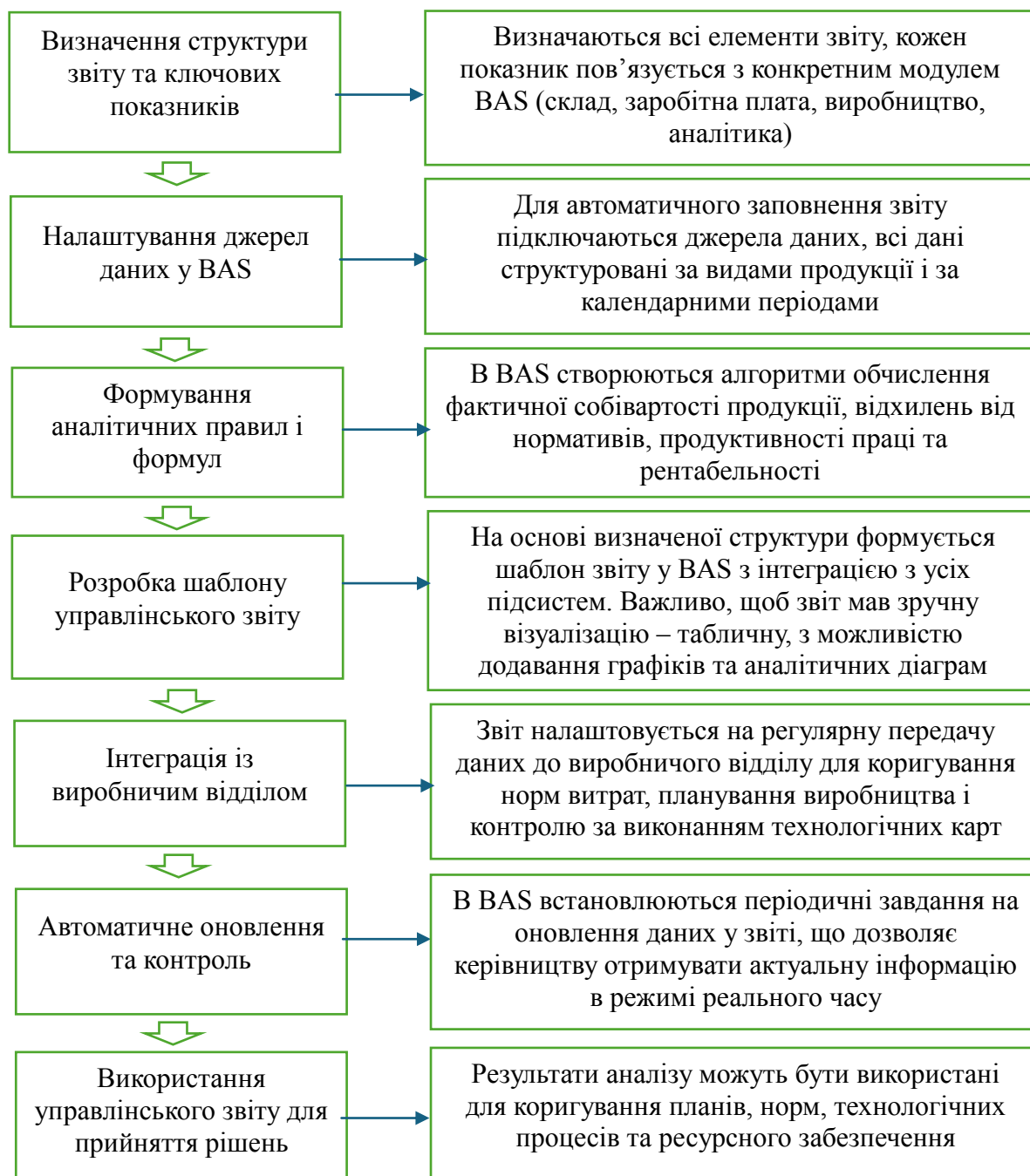

Рис. 3.4. Методика інтеграції управлінського звіту «Оперативний контроль ефективності виробництва» в програму «BAS Бухгалтерія»

Інтеграція аналітично-контрольного алгоритму з управлінським звітом в програму «BAS Бухгалтерія» забезпечує ефективну взаємодію бухгалтерії та виробничого відділу, дозволяючи своєчасно виявляти невідповідності, перевитрати матеріалів, неефективне використання трудових ресурсів та

оптимізувати виробничі процеси. Крім того, така структура обліку дозволяє керівництву підприємства отримувати актуальну інформацію у зручному для аналізу форматі, що сприяє оперативному прийняттю управлінських рішень і підвищенню економічної ефективності виробництва.

Отже, оптимізація розрахунку собівартості продукції на ТОВ «Нова Зоря Дніпра» ґрунтується на поєднанні автоматизованого розрахунку в BAS Бухгалтерії та аналітично-контрольного супроводу, інтегрованого з управлінським звітом. Такий підхід забезпечує достовірність та своєчасність облікових даних, контроль за витратами, узгодженість між бухгалтерією та виробництвом і створює підґрунтя для ефективного управління собівартістю продукції.

Висновки до розділу 3

1. ТОВ «Нова Зоря Дніпра» веде контрольовану та ефективну облікову політику, яка забезпечує достовірну калькуляцію витрат, дозволяє планувати виробничі та фінансові результати і визначати пріоритети щодо оптимізації виробничих процесів. В досліджуваному підприємстві домінують прямі матеріальні витрати, які формують понад 70% від загальної собівартості більшості видів продукції. Це вказує на високий вплив цін на сировину на фінансові результати підприємства. Пряма заробітна плата та соціальні відрахування мають стабільну питому вагу і незначно впливають на коливання собівартості, що свідчить про відносну оптимізацію трудових витрат і ефективне планування робочого часу. Різниця у собівартості різних видів продукції зумовлена технологічними особливостями та структурою матеріальних витрат, що повинно враховуватися при формуванні цінової політики та управлінні рентабельністю продукції.

2. Стан контролю за правильністю розрахунку собівартості на ТОВ «Нова Зоря Дніпра» характеризується високим рівнем організації.

Використання поетапної перевірки, автоматизованих систем, аналізу відхилень та взаємоперевірки забезпечує достовірність даних, своєчасність їх отримання та оперативність управлінських рішень. Завдяки цьому підприємство може точно визначати собівартість продукції, планувати виробничі й фінансові показники, а також здійснювати контроль за ефективністю використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів. Контроль за розрахунком собівартості на ТОВ «Нова Зоря Дніпра» не обмежується лише бухгалтерським обліком, а є комплексною системою, яка охоплює всі етапи виробничого процесу і забезпечує достовірність та точність фінансової інформації, необхідної для управління підприємством і прийняття стратегічних рішень щодо підвищення ефективності діяльності.

3. В кваліфікаційній роботі розроблено алгоритм аналітично-контрольного супроводу, який забезпечує системний підхід до перевірки правильності розрахунку собівартості продукції на підприємстві. Він передбачає контроль первинних документів, відповідності використання матеріалів технологічним картам, обліку прямих витрат та правильного розподілу накладних витрат. Така структура дозволяє своєчасно виявляти відхилення фактичної собівартості від планових та нормативних показників, а також аналізувати ефективність використання матеріальних і трудових ресурсів. Алгоритм створює основу для обґрунтованих управлінських рішень і підвищує точність фінансової та виробничої інформації, що є критично важливим для оперативного контролю на підприємстві.

4. Пропонований управлінський звіт поєднує бухгалтерські та виробничі показники, що дозволяє комплексно оцінювати ефективність витрат та продуктивність праці. Він забезпечує контроль фактичного використання сировини, робочого часу та накладних витрат, виявляючи перевитрати та відхилення від нормативів. Показники продуктивності праці і рентабельності одиниці продукції дозволяють керівництву оперативно приймати управлінські рішення щодо оптимізації виробничих процесів і розподілу ресурсів. Завдяки інтеграції з виробничим відділом, звіт слугує

інструментом для коригування планів і норм у режимі реального часу. Впровадження цього звіту підвищує точність управлінської аналітики і ефективність використання ресурсів.

5. Алгоритм інтеграції управлінського звіту в програму «BAS Бухгалтерія» забезпечує автоматизоване формування аналітичної інформації для керівництва та виробничого відділу. Він передбачає підключення джерел даних, налаштування обчислювальних правил, створення шаблону звіту та регулярне оновлення інформації в системі. Така інтеграція дозволяє отримувати актуальні дані про витрати, продуктивність праці та рентабельність продукції в режимі реального часу, що сприяє оперативному прийняттю управлінських рішень. Крім того, звіт формує прозору аналітичну картину, що забезпечує контроль правильності розрахунку собівартості та ефективного планування ресурсів. Використання цього алгоритму підвищує точність управлінської інформації і сприяє оптимізації виробничих процесів на підприємстві.

ВИСНОВКИ

1. Собівартість продукції є ключовою економічною категорією, що відображає загальні витрати підприємства на виробництво та реалізацію продукції. Вона виступає не лише бухгалтерським показником, а й інструментом управління, що дозволяє оцінювати ефективність виробничої діяльності. Собівартість забезпечує основу для прийняття управлінських рішень, планування ресурсів і формування цінової політики підприємства. У сучасних умовах її значення зростає через ускладнення технологічних процесів та підвищення вартості ресурсів. Аналіз собівартості сприяє виявленню резервів оптимізації та підвищенню конкурентоспроможності продукції. Таким чином, собівартість є стратегічним інструментом для управління ефективністю підприємства.

2. Сучасні підходи до розрахунку собівартості продукції ґрунтуються на поєднанні традиційних методів калькулювання з інноваційними інструментами управління витратами. Використання автоматизованих систем обліку та аналітичних платформ дозволяє підвищити точність визначення витрат і своєчасно виявляти резерви зниження собівартості. Ширше застосування методів директ-костингу, стандарт-костингу та калькулювання за видами діяльності забезпечує більш гнучке й об'єктивне оцінювання ефективності виробничих процесів. Орієнтація на реальні дані, цифрову аналітику та моделювання витрат дає можливість адаптувати облікову систему до динамічних умов ринку. У результаті сучасні підходи сприяють не лише точнішому формуванню собівартості, а й підвищенню конкурентоспроможності підприємства загалом.

3. Законодавчо-нормативна база розрахунку собівартості продукції забезпечує методологічну узгодженість та достовірність формування витрат підприємства. Її основою є система законів, стандартів та методичних документів, які регламентують правила визнання, оцінки та документального підтвердження витрат. Узгоджене застосування цих нормативів гарантує

правильність формування собівартості та забезпечує можливість її порівняння між різними підприємствами й галузями. Наявність внутрішніх регламентів і норм підприємства доповнює загальнодержавні вимоги та дозволяє адаптувати методика розрахунку витрат до специфіки виробництва. Такий комплексний підхід створює умови для прозорості облікових процесів, підвищення ефективності управління ресурсами та обґрунтованого прийняття управлінських рішень.

4. ТОВ «Нова Зоря Дніпра» є сучасним виробничим підприємством харчової промисловості, яке спеціалізується на виготовленні широкого асортименту м'ясних продуктів та належить до провідних виробників ковбасних виробів в Україні. Підприємство має значні виробничі потужності, які постійно модернізуються завдяки впровадженню нового технологічного обладнання. Узагальнюючи результати аналізу фінансових показників ТОВ «Нова Зоря Дніпра» за 2020–2024 рр., можна зробити висновок про поступову стабілізацію та покращення фінансового стану підприємства. Позитивна динаміка показників ліквідності та оборотних активів вказує на підвищення здатності підприємства своєчасно виконувати поточні зобов'язання. Загалом фінансові показники підприємства демонструють тенденцію до вирівнювання та зростання ефективності використання ресурсів.

5. Організація облікової роботи на ТОВ «Нова Зоря Дніпра» повністю відповідає масштабам та специфіці виробничої діяльності підприємства і забезпечує системний підхід до ведення фінансового обліку. Вона поєднує чіткий розподіл обов'язків серед працівників бухгалтерії з використанням сучасних автоматизованих інформаційних систем, що дозволяє оперативно реєструвати господарські операції, вести аналітичний облік по видах продукції та контролювати витрати на всіх етапах виробничого процесу. Така організаційна структура забезпечує достовірність даних про фактичні витрати, правильність калькуляції собівартості продукції, а також своєчасне і коректне формування податкової звітності відповідно до чинного

законодавства. Завдяки впровадженню автоматизованих процедур обліку підприємство отримує можливість оперативного аналізу фінансових показників, контролю за рухом грошових коштів та матеріальних ресурсів, що сприяє підвищенню ефективності виробничих та комерційних процесів.

6. Стан обліку витрат на виробництво на ТОВ «Нова Зоря Дніпра» характеризується високим рівнем автоматизації, розвиненою системою контролю за витратами, чітким розподілом обов'язків у бухгалтерії та інтеграцією даних з виробничих підрозділів до систем управлінської та фінансової звітності. Виробничі підрозділи формують первинні документи про використання ресурсів, які надходять у бухгалтерію для відображення у регістрах обліку. Далі ці дані обробляються для складання калькуляцій собівартості продукції та формування внутрішньої управлінської звітності, що забезпечує формування достовірної бази для калькулювання собівартості продукції, управління витратами та прийняття обґрунтованих економічних рішень щодо ефективності виробництва та оптимізації ресурсів.

7. Методика розрахунку собівартості продукції на ТОВ «Нова Зоря Дніпра» поєднує нормативний та фактичний підходи до обліку витрат, включає облік прямих і непрямих витрат, застосування технологічних карт і норм витрат, використання автоматизованої системи «БАС Бухгалтерія» та формування аналітичних даних для управлінських рішень. Для управлінських цілей інформація про собівартість продукції подається у формі внутрішньої звітності та аналітичних довідок, які дозволяють оцінювати рентабельність окремих видів продукції, ефективність використання ресурсів і визначати резерви зниження витрат. Такий підхід забезпечує достовірну базу для калькуляції собівартості продукції, контролю за ефективністю виробництва та оптимізації ресурсів, що є ключовим фактором конкурентоспроможності підприємства на ринку м'ясної продукції.

8. В ТОВ «Нова Зоря Дніпра» веде контрольовану та ефективну облікову політику, яка забезпечує достовірну калькуляцію витрат, дозволяє планувати виробничі та фінансові результати і визначати пріоритети щодо

оптимізації виробничих процесів. В досліджуваному підприємстві домінують прямі матеріальні витрати, які формують понад 70% від загальної собівартості більшості видів продукції. Це вказує на високий вплив цін на сировину на фінансові результати підприємства. Пряма заробітна плата та соціальні відрахування мають стабільну питому вагу і незначно впливають на коливання собівартості, що свідчить про відносну оптимізацію трудових витрат і ефективне планування робочого часу. Різниця у собівартості різних видів продукції зумовлена технологічними особливостями та структурою матеріальних витрат, що повинно враховуватися при формуванні цінової політики та управлінні рентабельністю продукції.

9. Стан контролю за правильністю розрахунку собівартості на ТОВ «Нова Зоря Дніпра» характеризується високим рівнем організації. Використання поетапної перевірки, автоматизованих систем, аналізу відхилень та взаємоперевірки забезпечує достовірність даних, своєчасність їх отримання та оперативність управлінських рішень. Завдяки цьому підприємство може точно визначати собівартість продукції, планувати виробничі й фінансові показники, а також здійснювати контроль за ефективністю використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів. Контроль за розрахунком собівартості на ТОВ «Нова Зоря Дніпра» не обмежується лише бухгалтерським обліком, а є комплексною системою, яка охоплює всі етапи виробничого процесу і забезпечує достовірність та точність фінансової інформації, необхідної для управління підприємством і прийняття стратегічних рішень щодо підвищення ефективності діяльності.

10. В кваліфікаційній роботі розроблено алгоритм аналітично-контрольного супроводу, який забезпечує системний підхід до перевірки правильності розрахунку собівартості продукції на підприємстві. Він передбачає контроль первинних документів, відповідності використання матеріалів технологічним картам, обліку прямих витрат та правильного розподілу накладних витрат. Така структура дозволяє своєчасно виявляти відхилення фактичної собівартості від планових та нормативних показників,

а також аналізувати ефективність використання матеріальних і трудових ресурсів. Алгоритм створює основу для обґрунтованих управлінських рішень і підвищує точність фінансової та виробничої інформації, що є критично важливим для оперативного контролю на підприємстві.

11. Пропонований управлінський звіт поєднує бухгалтерські та виробничі показники, що дозволяє комплексно оцінювати ефективність витрат та продуктивність праці. Він забезпечує контроль фактичного використання сировини, робочого часу та накладних витрат, виявляючи перевитрати та відхилення від нормативів. Показники продуктивності праці і рентабельності одиниці продукції дозволяють керівництву оперативно приймати управлінські рішення щодо оптимізації виробничих процесів і розподілу ресурсів. Завдяки інтеграції з виробничим відділом, звіт слугує інструментом для коригування планів і норм у режимі реального часу. Впровадження цього звіту підвищує точність управлінської аналітики і ефективність використання ресурсів.

12. Алгоритм інтеграції управлінського звіту в програму «BAS Бухгалтерія» забезпечує автоматизоване формування аналітичної інформації для керівництва та виробничого відділу. Він передбачає підключення джерел даних, налаштування обчислювальних правил, створення шаблону звіту та регулярне оновлення інформації в системі. Така інтеграція дозволяє отримувати актуальні дані про витрати, продуктивність праці та рентабельність продукції в режимі реального часу, що сприяє оперативному прийняттю управлінських рішень. Крім того, звіт формує прозору аналітичну картину, що забезпечує контроль правильності розрахунку собівартості та ефективне планування ресурсів. Використання цього алгоритму підвищує точність управлінської інформації і сприяє оптимізації виробничих процесів на підприємстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акімова Т., Распопова Ю., Волященко І. Теоретичні засади організації обліку витрат виробничого підприємства. Економіка та суспільство. 2023. № 52. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-46>
2. Акімова Т.В., Распопова Ю.О., Волященко І.О. Удосконалення методичного підходу до організації обліку витрат виробництва. Сталий розвиток економіки. 2025. № 2 (53). С. 107-114. <https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/download/1224/1177>
3. Бондаренко Н.М., Устименко А. К. Собівартість продукції: економічна сутність та її види. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія “Економічні науки”. 2015. Вип. 11. Ч. 2. С.51-54.
4. Букало Н.А., Слепченко К. О. Актуальні варіанти вибору методів калькулювання собівартості стадій життєвого циклу продукції. Збірник наукових праць Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту: Економічні науки. 2015. № 9. С.357-360.
5. Бурко К.В. Методи обліку витрат в обліковій політиці сільськогосподарських підприємств. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2019. № 2. С. 162178. URL: <http://efm.vsau.org/storage/articles/November2019/5PLmet7qO19ts6sIowHQ.pdf>
6. Вергун В. С., Цвек О. В., Воронко Р. М. Методи обліку витрат і калькулювання собівартості продукції та напрями їх удосконалення. Вісник ЛТЕУ. Економічні науки. 2022. № 69. <http://www.journals-lute.lviv.ua/index.php/visnyk-econom/article/view/1262>
7. Візіренко С., Пелехун І. Організація обліку витрат та калькулювання собівартості будівельно-монтажних робіт. Сталий розвиток економіки. 2017. №4 (37). С. 107-113. <https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/225>

8. Волчанська Л.В., Суміна Н.О. Сучасні підходи до визначення собівартості продукції на підприємстві. Агросвіт. 2025. №24. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/agrosvit>
9. Гайдаржинська О.М., Коверга Д.О. Основні методи калькулювання собівартості продукції та різновиди систем обліку витрат. Економіка і суспільство. 2018. №17. С. 639-643. https://economyandsociety.in.ua/journals/17_ukr/94.pdf
10. Гладюк О. Я. Амортизаційна політика у контексті оптимізації витрат виробництва: обліковий аспект. Актуальні питання економічних наук. 2024. №6. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14287878>
11. Глушач Ю., Фальченко О. Методичні аспекти обліку витрат та калькулювання собівартості продукції у вітчизняній та зарубіжній обліковій практиці. Економіка та суспільство. 2021. №29. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-29-49>
12. Дідик А. З. Калькулювання собівартості продукції на хлібопекарських підприємствах України. Науковий вісник НЛТУ України. 2021. т. 31. № 4. С.104-108. <https://nv.nltu.edu.ua/index.php/journal/article/view/2342/2360>
13. Домбровська Н. Особливості методів обліку витрат і калькулювання собівартості продукції підприємств по заготівлі та переробці зерна. Економіка та суспільство. 2021. № 28. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-28-30>
14. Дубовая В.В. Концептуальна основа методів обліку витрат у промисловості. Причорноморські економічні студії. 2016. №. 12 (2). С. 154-158.
15. Єдинак Т.С., Омельницька Ю.Є. Особливості калькулювання собівартості продукції рослинництва сільськогосподарськими підприємствами. Економіка і суспільство. 2018. Випуск 19. С.1260-1265. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/19_ukr/188.pdf

- 16.Здирко Н., Іщенко Я. Організаційні основи побудови системи обліку витрат виробництва фермерських господарств. Економіка та суспільство, № 50, 2023. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-86>
- 17.Іванов М. Формування системи витрат на основі їх оптимальної структури. Вісник Хмельницького національного університету. 2024. № 1. С.174-182. URL: <https://heraldes.khmnu.edu.ua/index.php/heraldes/article/view/30>
- 18.Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ Міністерства фінансів України від 31.05.2019 № 226 зі змінами та доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text>
- 19.Іщенко Я.П., Мельник О.С. Правове забезпечення обліку витрат на виробництво сільськогосподарської продукції в Україні. Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2019. № 8. С. 120-130.
- 20.Каземирчик М. С. Калькулювання собівартості продукції: огляд методів. Розвиток системи обліку, аналізу та аудиту в Україні: теорія, методологія, організація: збірник тез доповідей учасників ХІХ Всеукраїнської наукової конференції. К.: ДП “Інформ. -аналіт. агентство”, 2021. С. 196-200.
- 21.Коба О. В., Миронова Ю. Ю. Калькулювання собівартості робіт у будівництві. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2018. Випуск 19, частина 2. С.29-33.
- 22.Коваль С. В. Здійснення обліку витрат та визначення собівартості продукції аграрних підприємств для управління їх оптимізацією. *Агросвіт*. 2024. № 22. С.104-109. URL:

- <https://www.nayka.com.ua/index.php/agrosvit/article/download/4975/5019/1343>
23. Краєва Я. В. Методи обліку виробничих витрат і калькулювання собівартості продукції. Держава та регіони. Серія “Економіка та підприємництво”. 2017. № 5. С.168-171.
  24. Куцик П., Бачинський В., Кузьмінська К., Чабанюк О. Застосування методу цільового калькулювання собівартості продукції у процесноорієнтованому виробництві. Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice. 2022. №2 (43). С. 25–32.
<https://doi.org/10.55643/fcaptp.2.43.2022.3363>
  25. Лепетан І. М. Організація управлінського обліку за центрами витрат у сільськогосподарських підприємствах. Агросвіт. 2019. № 23. С.19-24.
URL: http://www.agrosvit.info/pdf/23_2019/4.pdf
  26. Линник О.І. Сучасна вітчизняна та зарубіжна практика калькулювання собівартості продукції, обліку та управління виробничими витратами підприємства. *Економіка і суспільство*. 2016. Випуск 6. С.373-378.
URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/6_ukr/64.pdf
  27. Макарова Г.С., Мушта В.В. Удосконалення обліку та формування собівартості готової продукції підприємства. *Економіка і суспільство*. 2016. Випуск 3. С.527-533.
https://economyandsociety.in.ua/journals/3_ukr/90.pdf
  28. Максименко Д.В., Даниш Н.І. Аналіз резервів зниження собівартості продукції. Приазовський економічний вісник. 2019. Випуск 5(16). С. 351-355. http://pev.kpu.zp.ua/journals/2019/5_16_uk/62.pdf
  29. Мезенцева Н.М., Серікова Т.А. Формування витрат сільськогосподарської продукції в сучасних умовах господарювання. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2019. Випуск 3 (20). С. 496-504. URL: http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/20_2019/76.pdf
  30. Методичні рекомендації з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських

- підприємств, затверджені Наказом Міністерства аграрної політики України від 18 травня 2001 р. № 132. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0132555-01#Text>
31. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», затверджене наказом Міністерства фінансів України 31.12.1999 р. № 318. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text>
32. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси»: Наказ Міністерства фінансів України № 246 від 20.10.1999 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text>
33. Нестерова С.В., Лизанець А.Г. Обґрунтування доцільності калькулювання витрат на підприємстві. Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія Економіка. 2017. Випуск 2(8). [https://economics-msu.com.ua/web/uploads/pdf/Scientific%20Bulletin%20of%20MSU.%20Series%20Economics_2017_Issue_2\(8\)_148-152.pdf](https://economics-msu.com.ua/web/uploads/pdf/Scientific%20Bulletin%20of%20MSU.%20Series%20Economics_2017_Issue_2(8)_148-152.pdf)
34. Ніпорко Н.І. Поняття системи методів обліку витрат і калькулювання собівартості. Вісник ОНУ імені І.І.Мечникова. 2017. Т. 19. Вип. 5-6. С. 130-133.
35. Овод Л., Валькова Н., Корбут В. Процесно-орієнтований підхід до обліку витрат й калькулювання собівартості продукції підприємств з виробництва збірних залізобетонних конструкцій. Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences. 2023. №324(6). С. 305-312. <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-324-6-51>
36. Омецінська І.Я. Особливості формування повної собівартості продукції (робіт, послуг) в управлінському обліку для цілей ціноутворення. Вісник Тернопільського національного економічного університету. 2018. № 4. С. 120 -133. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vtneu_2018_4_13
37. Онищенко О. В., Куренна О. О., Крикуненко А. С. Методи обліку витрат та калькулювання собівартості продукції: вітчизняний та

- зарубіжний досвід. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2017. № 34. С.153 -157.
38. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ Міністерства фінансів України від 30.03.1999 р. № 291. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/REG4185.html
39. Податковий кодекс України: Закон України № 2755-VI від 02.12.2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
40. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань: Наказ Міністерства фінансів України № 879 від 02.09.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text>
41. Пристемський О. Організаційно-методичні аспекти внутрішнього контролю витрат підприємства. Scientific Collection «InterConf+». 2023. № 40(183). С. 128–135. URL: <https://doi.org/10.51582/interconf.19-20.12.2023.011>
42. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність: Закон України від 16.07.1999р. № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
43. Радєва О.Г., Пілюсова А.С. Сучасна вітчизняна та зарубіжна практика калькулювання собівартості продукції, обліку та управління виробничими витратами підприємства. Обліково-аналітичне забезпечення управління розвитком підприємства. Запоріжжя : ЗНУ, 2020. № 5. С. 133-141.
44. Рибак І.В., Гут Л.В. Собівартість продукції як важливий показник ефективності роботи підприємства. *Міжнародний мультидисциплінарний науковий журнал «ЛОГОΣ. Мистецтво наукової думки»*. 2020. №9. С. 17-20. URL: https://www.researchgate.net/publication/338524937_SOBIIVARTIST_PRODUCII_AK_VAZLIVIJ_POKAZNIK_EFEKTIVNOSTI_ROBOTI_PIDPRIEMSTVA

- 45.Скорнякова Ю., Лукіна Д. Окремі питання вдосконалення обліку витрат виробництва та формування собівартості продукції. Економіка та суспільство. 2022. № 44. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-50>
- 46.Тополенко Н.М., Гетьман А.А. Актуальні питання зниження витрат на формування собівартості продукції та послуг. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2020. С.38-45. URL: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2020/46-2020/7.pdf>
- 47.Фостолович Р. С., Фостолович В. А. Інформаційні ресурси при формуванні собівартості продукції в системі управління підприємством. *Ефективна економіка*. 2018. №9. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/9_2018/162.pdf
- 48.Яновський Д.Л. Оптимізація витрат як елемент механізму забезпечення фінансової стійкості підприємства. *Economic journal Odessa polytechnic university*. 2021. №3(17). С. 87-95. <https://economics.net.ua/ejopu/2021/No3/87.pdf>
- 49.Яременко Л. М., Малишко Д. О., Роженко А. П. Методи обліку витрат та калькулювання собівартості продукції. *Агросвіт*. 2023. № 3—4. С.124-133. <https://nayka.com.ua/index.php/agrosvit/article/view/1081/1091>
- 50.Яременко Л.М., Пономаренко Я.А. Сучасні тенденції впровадження управлінського обліку із застосуванням міжнародного досвіду. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: економіка, управління та адміністрування*. 2019. № 2 (88). С. 144—148.
- 51.Яценко В. Класифікація систем обліку витрат на виробництво та калькулювання собівартості продукції. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2020. №2. С. 268-173. <http://tnv-econom.ksauniv.ks.ua/index.php/journal/article/view/75>